

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Головним репертуарним комітетом НКО УРСР
п'єса дозволена до вистави

10945
БІБЛІОТЕКА
Обл. Пракарна С
Рад. Ін. Сьлосниць
2424 14445

О Корнійчук

ЗАГМБЕЛЬ
ЕСКАДРИ

ДЕРЖ
ЛІТ
БНДАВ

К

у
К.67

К

11221

ЧЕРВОНОФЛОТЦЯМ ЧОРНОГО МОРЯ

АНСТОН-11
1927

СЕРИЯ
НОМЕР

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

A K T
III E P III III

КАРТИНА І

Ніч. Десь далеко чути вибухи снарядів, гуркіт обозів. В порту стогне маяк — Ревун. Буде шторм. Зала адміральського будинку. Застигли делегати кораблів, слухають гарячу промову голови, звернену до п'яťох представників міноносців „Пылкий“, „Строгий“, „Стремительный“, „Хаджи - Бей“, „Керчь“. Вони стоять окремою групою.

НАГАР

Ви все проти. На кого чекаєте? Снаряди лягають все ближче і ближче. Вже горять перші будинки. На вулиці у паніці мчать з гір обози, розбиваються об камінь, летять в бухту. Змішалось усе — люди, зброя — в криваву кашу, що хрипить, стогне і, вмираючи, шле прокляття вам і вашому комісарові... Це він повів моряків у гори. Це він у пастку завів їх.

Виступив наперед представник міноносця „Хаджи - Бей“.

ПРЕДСТАВНИК

Стій!.. Ще одно слово про комісара, і я, безпартійний делегат міноносця „Хаджи - Бей“, буду маузером говорити з тобою! (Вихопив маузер. Блиснули револьвери у делегатів, заступили голову, суворо дивляться на представника „Хаджи - Бея“).

НАГАР

Ось вам, делегати бойових кораблів, революціонери Чорноморського флоту, свобода... революція, демократія. Комісар повів на смерть ваших товаришів, а він хоче тут стрілять... У кого?.. На, стріляй! (Вдарив себе у груди). У революцію стріляй!

ПРЕДСТАВНИК

Ех, братішки... сховайте маузера. Коли революція (показує на Нагара) має таку морду, то я маяк кладу на неї і в порт іду бички ловить. (Повернувся і вийшов).

НАГАР

Спокійно, товариші. Нам треба кінчати. Ще кілька годин, і історія сама розв'яже долю Чорноморського флоту. Фронт прорвано,— а далі що? Я питаю вас, делегати бойових кораблів. Відступати пізно, і нікуди йти. Є останній вихід— вислухати представника Центральної ради, полковника Кобаху. Годину він чекає на наш дозвіл. Він хоче скласти угоду з нами, він просить вислухати його. Пам'ятайте, нас ще просять...

В залу швидко ввійшов закурений фронтовик.

ФРОНТОВИК

Пакет з фронту від комісара. (Простяг пакет Нагарові).

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

Що на фронті?..

ФРОНТОВИК

Комісар дав наказ відступати. Тиснуть гади.

НАГАР

(прочитав лист).

Комісар наказує підняти пари для евакуації, одкрити вогонь з лінкорів. (До фронтовика). Передай комісарові, що ми підготуємо все. Іди.

ФРОНТОВИК

Єсть. (Вийшов).

НАГАР

Коли зараз ми не вирішимо долю Чорноморського флоту, то завтра нас питати не будуть. Я звертаюсь до вас, делегати бойових кораблів, скажіть, дайте відповідь зараз, хто хоче слухати полковника... Лінкор „Воля“?..

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. Лінкор „Воля“ згоден.

НАГАР

Лінкор „Свободная Россия“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. „Свободная Россия“ згоден.

НАГАР

Міноносець „Дерзкий“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. Міноносець „Дерзкий“ згоден.

НАГАР

Міноносець „Звонкий“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. „Звонкий“ згоден.

НАГАР

Міноносець „Зоркий“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. „Зоркий“ згоден.

НАГАР

Підводна група?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть, згодні.

НАГАР

Міноносець „Стремительный“?

ПРЕДСТАВНИК

Міноносець „Стремительный“ слухать полковника Центральної ради згоден... Але за життя його тут відповідать не може.

ПРЕДСТ. „ВОЛИ“

Так, значить, проти...

ПРЕДСТ. „СТРЕМ.“

Побачиш...

НАГАР

Голосую далі. Міноносець „Керчь“?

ПРЕДСТАВНИК

Ми проти.

ПРЕДСТ. „СВ. РОС.“

Знову проти.

НАГАР

Ще кілька годин, і вас питати не будуть. Історія сама вирішить вашу судьбу.

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

К чорту історію! На кораблі, до мінних апаратів, башень бойових, придуть з фронту комісар, Стрижень, комітетчики, і тоді нехай на горизонті з'явиться історія в німецькій касці. Ми розделаем її, як бог черепаху.

НАГАР

Годі, ми цілу ніч чуємо од вас одне і те ж. Хто проти ще?..

ПРЕДСТАВНИК

Міноносець „Пылкий“ проти.

ПРЕДСТАВНИК

„Строгий“ проти.

НАГАР

Проти — меншість. Просіть полковника. (Вийшло двоє). А вас попереджаю, що ми дали йому гарантію безпеки. Життям буде відповідати той, хто наслідиться хоч торкнути його. (Входить полковник).

ПРЕДСТ. „СТРОГОГО“

Обмежити йому час.

НАГАР

Тихше.

ПОЛКОВНИК

Я говоритиму коротко. І хіба можна багато говорити, коли ллється кров народу? Наше завдання — спинити кров демократії. Друзі! Центральна рада просить вас згадати, хто ви ... Ви ж українці — сини степів золотих, нащадки славних рицарів Великого Лугу, що колись Чорне море на байдаках проходили і славу здобували на цілий світ. А тепер ви ... Хто з вас піде проти своєї історії?.. Я пропоную спинити боротьбу між двома частинами демократії... Між братами ...

ПРЕДСТ. „ПЫЛКОГО“

(перебиває).

Брат! Ой, браток прибув! Іди сюди, сестра дорогая, іди, я з радості обніму тебе!.. (Іде до полковника, розставивши руки).

Обніму тебе так, що душа вискочить з тебе вон! (Полковник відступає). Іди на грудь мою, малютка!

Вискочили представники „Воли“ та „Своб. Росии“, заступили полковника.

— Назад!

ПРЕДСТ. „ПЫЛКОГО“

Ех, не дадуть по душам поговорить!.. Та ми ще зустрінемось ... Тріпайся далі...

ПОЛКОВНИК

(змінив тон).

Я пропоную визнати протекторат України над Севастополем, — за це гарантую всім недоторканість особи і всіх демократичних організацій. Коли умови української демократії будуть прийняті і на бойових кораблях буде піднято жовто-блакитний прапор — мого уряду, то сюди війною не підуть. Я зараз піду назустріч, і жоден німець не ввійде до Севастополя. Я спину їх, я спину німців.

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

(мовчки підходить до полковника і оглядає його з ніг до голови).

ПОЛКОВНИК

Чого ви так дивитесь?

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

Інтересуюсь роботою. (Простяг руку і пробує сюртук полковника). Сукно ... Сукно германське?..

ПОЛКОВНИК

Сукно?.. (Механічно оглянув себе). Власне кажучи, закордонне ... А в чому справа?..

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

Ясно ...

ПРЕДСТ. „СТРЕМ.“

Чому вважає Центральна рада Чорноморський флот своїм? Хто дав їй право?..

ПОЛКОВНИК

За п'ятим універсалом, Чорноморський флот зі своєю базою Севастополем належить Україні.

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

Який гарнізон буде в Севастополі і нащо?

ПОЛКОВНИК

Гарнізон буде український і потрібен він на випадок виступу лівих елементів, щоб окремою партією не були введені узурпаторські порядки. Ми за демократію.

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

Диктатури боїшся?

ПРЕДСТ. „СТРЕМ.“

Годі!

ПРЕДСТ. „ПЫЛКОГО“

Одчалавай!

НАГАР

Тихше, замовкніть!

ПОЛКОВНИК

(різко).

На фронті ваших більшовиків розбито вщент. Я пропоную зараз же прийняти мої умови без дискусії, бо через кілька годин буде пізно, і кров демократії, кров братів проллється на брук Севастополя. Я сказав усе. Даю вам три години на відповідь. Все! (Демонстративно повернувся і вийшов).

ПРЕДСТ. „СТРЕМ.“

Ультиматум?.. Вон!

ПРЕДСТ. „ПЫЛКОГО“

Провокатор!

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

Ну? Вам плюнули в морду! Облизуйтесь, медузи чортові!

ПРЕДСТ. „ВОЛИ“

Це ти плюєш на нас. Доволі! Хто ми? Ми українці, нам нічого йти проти братів своїх.

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

А ми хто? Ми — теж українці.

НАГАР

Рішайте, делегати. Є два шляхи. Один — іти в останній порт, Новоросійськ, де нема бази, жодного шматка вугілля,

відтягнути смерть на кілька днів, а потім що?.. І другий шлях — підняти прапор Центральної ради на кораблях, вступити в переговори з німецьким штабом, як рівний з рівним.

ПРЕДСТ. „СВ. РОС.“

Лінкор „Свободная Россия“ підніме прапор Центральної ради.

ПРЕДСТ. „ВОЛИ“

Ми теж приєднуємось.

ГОЛОСИ

І ми... і ми... і ми...

НАГАР

Хто далі?..

З грюкотом влетів юний моряк фронтовик, обідраний,
у поросі, з острогами.

ФРОНТОВИК

(ледве переводячи дух).

На фронті прорив. Ворог уже під Севастополем. Комісар хоче знати, чому мовчать лінкори, хто зірвав його наказ? Комісар хоче знати, що робите ви? Комісар наказує відкрити вогонь.

Велика пауза.

НАГАР

Іди і скажи комісарові, що делегати ескадри зараз вирішать усе... Іди.

ФРОНТОВИК

Що ж передати комісарові?..

ПРЕДСТ. „СТРЕМ.“

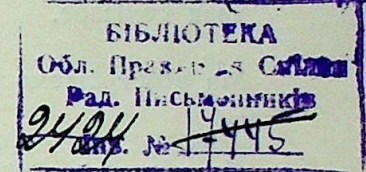
Зриваєте наказ комісара, так не крутіть, богом топтані, відповідайте йому правду.

ПРЕДСТ. „ВОЛИ“

Передай комісарові, що ми більше слухати його наказів не будемо. Точка! Ми піднімемо жовто-блакитний прапор; так і передай йому. Іди...

ФРОНТОВИК

Я не піду, я не можу передати комісарові, що ви зрадили революцію... Я не можу... (До представника „Воли“). Іди і сам скажи йому... Я не піду до комісара. Я не піду...

ПРЕДСТ. „СТРЕМ.“

Іди, браток... Іди, скажи комісарові: коли лінкор, коли вони піднімуть жовто-блакитний прапор, міноносець „Стремительный“ підніме чорний прапор, за ним „Пылкий“, „Керчь“. Летучим Голландцем ми будемо бродити по морю, і нам тоді не страшний ніхто. Ми примусимо їх виконувати накази комісара.

ПРЕДСТ. „ВОЛИ“

Ми розстріляємо вас бортовим вогнем.

ПРЕДСТ. „СТРЕМ.“

Ми мінами на дно вас пустимо. За мною, товариші! До мінних апаратів! Рубок бойових! Ми вам покажемо господа бога вверх гвинтом. (Виходить).

НАГАР

Ідіть, ідіть... (Усі зареготали).

ГОЛОС

Катись, катись! (Свист, сміх).

Зза колон з'явились комісар, Оксана, хлопчик, матрос з гармонією, червоногвардійці, озброєні бомбами, гвинтівками, маузерами. Комісар поранений, його підтримують Гайдай і Оксана.

КОМІСАР

Стій!

Урвався сміх, всі повернулись і застигли.

ПРЕДСТ. „КЕРЧИ“

Комісар... Комісар...

Комісар одвів руками Гайдая і Оксану, хитаючись вийшов наперед, помалу обвів усіх очима, намагаючись збагнути, що сталося.

КОМІСАР

Фронт знявся. На кораблі... А в морі ти (до Нагара) даси мені відповідь... чому не вислано підмоги, чому мовчали гармати лінкорів, коли нас троцили на фронті...

НАГАР

Делегатські збори ухвалили більшістю залишитись у бухті, підняти прапор Центральної ради і вступити в переговори з німецьким командуванням.

КОМІСАР

Що?.. Ви так ухвалили?.. (Пауза). Хто ж ухвалив?..

НАГАР

Вони, делегати.

КОМІСАР

Я бачу боцманів, а що ж робили ви?..

ПРЕДСТ. „СТРЕМ.“

Ми були проти, комісар. Ми підемо самі у море...

НАГАР

Ми не затримуємо вас. Ми нікого не затримуємо. Засідання делегатів ескадри продовжую.

КОМІСАР

Засідання делегатів закриваю. Розійдись!

НАГАР

Нас вибрали від кораблів, і ніхто нас не розжене.

ГАЙДАЙ

(вихопив маузер).

Одчаливай! (Випалив у повітря). Гади!..

ЧЕРВОНОГВАРДІЙЦІ

(наставили зброю).

Давай! Давай швидше!

ГАЙДАЙ

Хто жити хоче — повний хід! (Повернувся, говорить до комісара).

Чисто, товаришу комісар... (Захитався комісар, його підтримали).

КОМІСАР

(важко).

Зараз же на кораблі...

ОКСАНА

Мовчи, Артеме, знову кров пішла... Ні слова, чуеш?..

КОМІСАР

Посадіть мене. (Подали крісло). Ближче станьте... Важко, товариші... „Керчь“, „Стремительный“, „Пылкий“!

ПРЕДСТАВНИК

Єсть „Керчь“, „Стремительный“, „Пылкий“.

КОМІСАР

Навести мінні апарати на тих, хто підійме жовто-блакитний прапор. І гасло викиньте — ганьба і смерть тому, хто залишиться в бухті. (Пауза). Але не стріляйте, поки не прибуду я на флагман.

ПРЕДСТАВНИК

Єсть, комісар! Есмінці „Керчь“, „Стремительный“ і „Пылкий“ готові стать до бою.

КОМІСАР

Стрижень!

СТРИЖЕНЬ

Єсть, комісар.

КОМІСАР

Зараз на лінкор „Волю“. Машинний відділ, до кочегарів. Піднять пари наказ мій дай. Кораблі мусять вийти в море всі... Хто буде на палубі проти — стріляйте, за борт. (Закрив очі від болю).

СТРИЖЕНЬ

Єсть, товаришу комісар. (Пішов, спинився коло колони, помалу повернувся і підійшов до комісара).

КОМІСАР

Що, Стрижень?..

СТРИЖЕНЬ

Артему Максимовичу... Така ситуація...

КОМІСАР

(простяг руку).

Прощай, Ваню... Іди... Скажи кочегарам все...

СТРИЖЕНЬ

Єсть. Усе скажу. (Пішов, тихо до Оксани). Там кінь, обережно на флагман.

ОКСАНА

(схвильовано).

Іди...

КОМІСАР

Що ж адмірал, офіцери, з ким зараз вони?..

ГАЙДАЙ

Коли адмірал піде проти нас, я сам поставлю його під бойову рубку і розстріляю.

ОКСАНА

Розстрілять і він може (показує на хлопчика). Це легко. А хто ж тоді виведе ескадру в море? Хто знає карту мінного поля? Хто проведе крізь мінні проходи? Хто розгорне ескадру в морі так, щоб не загинуть від власних мін або підводних човнів німецьких? Ти над цим подумав?

КОМІСАР

Я зараз піду на флагман, до адмірала. (Хоче встати, але не може). Важко, товариші... Дві хвилини відпочину... Вогонь пішов у ноги, руки, у жилах розійшовся... Дві хвилини відпочину... Тільки дві хвилини...

ХЛОПЧИК

Відпочиньте, дядю Артеме, а потім ми підемо на кораблі, у море. Я буду моряком, одягну безкозирку, кльош, тут маузер, і контру буду я стрілять...

КОМІСАР

На кораблі, синок. Зараз же на кораблі... Відступаємо... Севастополь... розбиті... останній порт... Радіорубку ви-кликать... Зв'язатись з Москвою... Тримайте штаб... шторм... шторм... Ідуть кільватер... міноносці...

ОКСАНА

Артеме!..

ГАЙДАЙ

Тш...

КОМІСАР

Скажіть... кораблям... самостійники... контр... контр...

ГАЙДАЙ

(тихо).

Єсть, комісар...

ОКСАНА

Треба нести на флагман.

ГАЙДАЙ

Горить же весь. (Одвернувся).

КОМІСАР

Товариші... Мені вже легше... Чого так дивитесь? Ми ще повернемось сюди... Ну... веселіше... (До матроса з гармонією). Заграй, браток, про кочегара... (Але у відповідь ніхто не ворухнувся).

КОМІСАР

Ну... Швидше... Швидше...

ГАЙДАЙ

Заграй, браток, про кочегара... старому кочегару. (Матрос зняв гармонію; тихо співає Гайдай).

Раскинулось море широко,
И волны бушуют вдали.
Товарищ, мы едем далеко,
Подальше от этой земли.
— Товарищ, не в силах я вахту держать, —
Сказал кочегар кочегару, —
Огни в моих топках совсем не горят,
В котлах моих нет больше пару.

КОМІСАР

Наказ... зв'язатись... Москвою... Штаб...

Напрасно старушка ждет сына домой.
Ей скажут, она зарыдает.
А волны бегут от винта за кормой,
Бегут и вдали исчезают...

Тихо знімають безкозирки моряки, стоять над мертвим комісаром. Безшумно зза колон з'явився Стрижень.

СТРИЖЕНЬ

Адмірал ескадру виводити в море відмовився...

Здригнулися, повернулись усі і застигли. Дивиться Стрижень на товаришів, він зрозумів усе, помалу згріб безкозирку з голови, якось чудно провів нею по обличчю, неначе витираючи перші сльози, і, стиснувши в руці, всунув її в кишеню.

Темно.

КАРТИНА II

У адмірала.

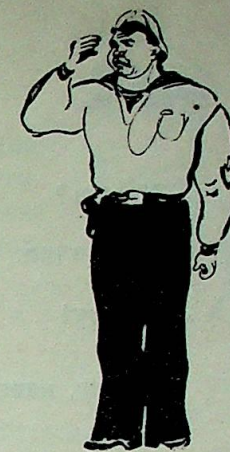
МІЧМАН КНОРІС

(наспівує мелодію — арію Ленського).

Куда, куда, куда вы удалились?..

.....

Паду ли я, стрелой пронзенный...

Ех, Ленський, Ленський, тобі до болю заздрить князь Кноріс. Умерти від кохання, і покоління прекрасних дам щовечора ніжно плачуть за тобою в третьому акті. А мене розстріляють, і ніхто ніжно не заплаче. Боцмане Кобзо — ти любиш цю арію, ти чув її?

КОБЗА

Так точно, пане мічмане, здається, чув її... У Києві колись давно. І взагалі, я спів люблю, не можу не любити, пане мічмане. Така вже наша нація співоча. А щодо театру, до танків, так дозвольте доложити — нема такого українця в світі, щоб не грав у житті своєму. Усі грають, усі акторами були. Це вже так з природи.

МІЧМАН

І ти теж був актором?

КОБЗА

Так точно. І ще яким актором! У семінарії не раз ми ставили „Наталку Полтавку“ або „Сатана в бочці“. Бувало, я як вийду у жупані та як крикну: „гей, Наталко, не дровичся. Гей, Наталко“..

МІЧМАН

(різко перебиває).

Струнко!

КОБЗА

Єсть! (Витягнувся).

МІЧМАН

У тебе голос, розумієш... палубний голос...

КОБЗА

Так точно.

МІЧМАН
(дістав портсигар).
Куриш?
Так точно.
Прошу!
Дякую, пане мічмане. (Закурив).

МІЧМАН
Де ж шановні делегати?
На лінкорі скликають мітинг.

МІЧМАН
Знов мітинг, аж поки там не розжене їх комісар. Ідіоти!
Стріляти треба.

КОБЗА
Нехай мітинують. Лінкори за нас, пане мічмане. А вранці місто буде зайнято, і тоді кришка. От тільки б бонами закрити бухту, позаяк міноносці можуть втекти.

МІЧМАН
Коли спробують вийти в море, один залп з лінкора — і пі-
дуть на дно.

КОБЗА
Україні треба здати ескадру з міноносцями, а на дно буде
кого пускати.

МІЧМАН
А ти політик, Кобзо, певно. Ти хитрий, як справжній хахол.

КОБЗА
Я українець, пане мічмане, позаяк хахлів уже нема. Є мо-
лода державна Україна, є уряд — Центральна рада, що завтра
матиме флот і стане господарем на Чорному морі.

МІЧМАН
Україна буде господарем на Чорному морі... Так... Так...
Ти щасливий. Завтра ми підніmemo на флагмані ваш прапор,

і мічман князь Кноріс, офіцер російського його імпе-
раторської величності флоту, віддасть честь жовто-
блакитному прапору боцмана Кобзи... Геніальна
епоха, Кобзо. Завтра ти маеш шанс стати мічманом.

КОБЗА
Завтра боцман Кобза буде лейтенантом.

МІЧМАН
Лейтенантом? Боцман Кобза мріє стати лейтенантом?
Яке нахабство!.. Струнко! (Боцман витягнувся). Праворуч!
Кроком руш! Стій! Кругом! (Боцман ходить, мічман переглядає
журнал). Стій! (Підходить). Ти розумієш, що ти сказав... Морда!

КОБЗА
Я чую вибухи все ближче й ближче, пане мічмане. Ще
кілька годин, і Севастополь буде зайнято нашим військом.
Завтра мічман Кноріс стане віце-адміралом українського
державного флоту.

МІЧМАН
Що? Я буду віце-адміралом... Вільно, лейтенанте Кобзо!
Ти розумієш, що ти сказав... друже?..

КОБЗА
Так. Це буде вранці. Одні підуть на дно, другі вгору ди-
витись будуть, як жовто-блакитний прапор піде урочисто
на щоглу флагмана, і віце-адмірал дасть знак рукою, за-
гримлять оркестри, і гори задрижать від випалів лінкорів,
позаяк то буде перший привіт Центральній раді.

МІЧМАН
Ви поет, лейтенанте.
КОБЗА
Колись давно у семінарії писав я вірші непогані.

МІЧМАН
Адмірал. Струнко! (Витягнулись).
Входять адмірал, полковник Центральної ради Кобаха,
командир флагмана.

КОМ. ФЛАГМАНА
Кноріс!

МІЧМАН

Єсть.

КОМ. ФЛАГМАНА

Офіцери у залі?

МІЧМАН

Так точно, збираються.

АДМІРАЛ

Перевірте, чи всі є, кого я викликав.

МІЧМАН

Єсть, адмірал.

КОМ. ФЛАГМАНА

А вам що, боцмане?

ПОЛКОВНИК

Боцман Кобза чекає на мене.

КОБЗА

Так точно, пане полковнику... Моряки ескадри просили сказати вам, пане полковнику, що вони раді вмерти за Україну.

ПОЛКОВНИК

Передайте морякам, боцмане, що уряд Центральної ради завжди вірив у національні великі почуття Чорноморського флоту, він не забуде вірних моряків. Передайте палке вітання нашим морякам і подяку від нашого уряду.

КОБЗА

(випалив).

Раді служити, пане полковнику! Моряки раді вмерти за Україну під командуванням адмірала Гранатова.

АДМІРАЛ

Кноріс! Чарку боцману за моє здоров'я.

Кноріс подав чарку боцманові, той узяв, хвилину потримав у руках, потім гаркнув „ура“, випив і вийшов.

ПОЛКОВНИК

(до адмірала).

Бачите, моряки ідуть за нами, пане адмірале; хто проти нас, той завтра піде на дно. Ми розчистимо флот за один

день. Дозвольте ще раз запевнити вас, пане адмірале, що мій уряд з великою радістю приймає вашу згоду і відзначає перед народом моєї нації ваш героїчний вчинок. Мій уряд і наш народ з любов'ю зустрінуть адмірала пана Гранатова і вас, лейтенанте, за кілька днів у нашій столиці — у Києві.

КОМ. ФЛАГМАНА

Ми раді служити південному народу великої Росії.

ПОЛКОВНИК

(сухо).

Ви хотіли сказати — народу вільної України.

АДМІРАЛ

Україні ...

Полковник віддав честь, виходить з командиром флагмана, коло виходу його спинив командир флагмана.

КОМ. ФЛАГМАНА

Пан полковник давно з України?

ПОЛКОВНИК

Два тижні.

КОМ. ФЛАГМАНА

Пробачте, приватна справа. Мій маєток біля Полтави, — майно, здається, трохи розтягли.

ПОЛКОВНИК

Запевняю вас, все буде на місці. Це — справа нашої честі.

КОМ. ФЛАГМАНА

Дякую, пане полковнику. Я завжди був українофілом. Передайте вашому уряду, що я завжди любив Україну, особливо коло Полтави ...

ПОЛКОВНИК

О... о... З радістю! (Віддав честь і вийшов).

АДМІРАЛ

Лейтенанте, уранці міноносці треба вивести з бухти і поставити на рейді. Полковник стеле добре, але що скаже нам вранці генерал фон-Арксен, — для мене невідомо. Одне відчуваю, що полковник і його уряд залежать від генерального штабу в Берліні.

КОМ. ФЛАГМАНА

Єсть, пане адміралє!

МІЧМАН

Офіцери чекають на пана адмірала.

АДМІРАЛ

Просіть сюди.

МІЧМАН

Єсть.

АДМІРАЛ

Сьогодні треба послати мічмана Кноріса до генерала Краснова з моїм листом.

КОМ. ФЛАГМАНА

Єсть, пане адміралє!

Входять офіцери.

АДМІРАЛ

Усі зібрались?

МІЧМАН

Так точно, окрім лейтенанта Корна з міноносця „Керчь“.

АДМІРАЛ

Його попередили?

МІЧМАН

Так точно.

АДМІРАЛ

Дивно... Прошу сісти. Варту біля будинку перевірили?

МІЧМАН

Так точно, варта на місці.

АДМІРАЛ

Для вас усіх, панове офіцери, становище ясне.

1-й ОФІЦЕР

Коли зараз не підіймемо парів і за кілька годин не вийдемо в море, то флот може залишитись в руках українського уряду — уряду Центральної ради.

2-й ОФІЦЕР

Треба негайно підняти пари. Німецькі роз'їзди біля міста, вони можуть захопити берегову артилерію і вогнем закрити бухту.

3-й ОФІЦЕР

Ну, а далі що? Іти в останній порт Чорного моря? В ім'я чого, в ім'я яких ідей?

4-й ОФІЦЕР

Чекати, поки не прийдуть з Балтики матроси? Вони дадуть інструкції нашим, як влаштувати Варфоломійську ніч для офіцерів. Прив'яжуть нам до ніг рейки, щоб добре свічками стояли на дні морському.

АДМІРАЛ

Що ж, коли цікавить кого така перспектива, я дозволю йому підняти пари. Прошу сказати, хто згоден сам іти в море. (Посміхнувся). Я бачу, що ви добре розумієте ситуацію, тому наказ про вихід у море я скасував. Перед Росією я відповідаю за вас, за флот, а комісар зі своєю бандою може знищити спочатку нас, а потім і флот перед своєю загибеллю. Але флот ще буде потрібен великій Росії. Тому завтра ми піднімемо жовто-блакитний прапор, аж поки нам не допоможе генерал Краснов підняти Андріївський. Ясно вам, панове офіцери?

1-й ОФІЦЕР

А коли міноносці самі підуть у море? Там комісар і його комітет. Вони можуть примусити нас вийти в море.

АДМІРАЛ

Коли спробують навести мінні апарати, ми розстріляємо їх з лінкора. Щоб дати нам бій, їм треба вийти з бухти, а я вже дав наказ закрити сітьовими бонами прохід із бухти. Мінне поле змінено. Вийти ніхто не зможе. Я прошу уважно вислухати текст радіограми від нас Центральної ради в Києв.

Входить лейтенант Корн.

КОРН

Прошу пробачити за спізнення, пане адміралє, мене затримав комітет на міноносці.

АДМІРАЛ

Що на есмінцях, лейтенанте?

КОРН

Готуються в море. Чекають на ваш наказ, пане адміралє.

АДМІРАЛ

Я дав наказ давно (пауза) закрити бухту сітьовими бонами.

КОРН

Так, значить, в море ми не підемо? Що сталось, пане адміралє?

АДМІРАЛ

Ви спізнились, лейтенанте. Слухайте радіограму від імени мого і вас усіх. Я зараз надішлю її в Київ. (Читає). „Київ. Центральной раді. Браття Київської Центральной ради! 20 квітня 1918 року Севастопольська фортеця і флот, що перебуває у Севастополі, підняли український жовто-блакитний прапор і чекають на ваш наказ. Привіт. Контр-адмірал Гранатов“¹. Я сподіваюсь, що з текстом радіограми згодні всі?

КОРН

Так в море не підемо?

АДМІРАЛ

Як бачите, лейтенанте.

КОРН

Я бачу... зраду, адміралє!

Велика пауза.

АДМІРАЛ

Лейтенанте! Ви забули, що стоїте не в себе на міноносці, перед бандою в морській формі, а передо мною — контр-адміралом Чорноморської ескадри. Ви забули, що ви парвеню серед офіцерів російського флоту. Для вас честь велика бути тут і брати участь в цій історичній нараді. Ви розучились тримати себе з гідністю морського офіцера. Струнко!

Схопились усі.

КОРН

Адміралє! Я не забув, що серед вас я парвеню. Я ніколи не забуду, що волею війни і вашою волею інженер Корн

¹ Радіограма контр-адмірала Сабліна до Центральной ради.

чотири роки в крицевій тюрмі одержує від вас накази і чини. На жаль, не час, адміралє, і змоги я не маю подякувати вам... Гарматні снаряди вже рвуться у місті. Ви закрили бонами прохід, бухта клекоче, стогне від поранених фронтовиків, а ви замкнули на замок усіх, щоб ворог їх спокійно розстріляв. Це — не зрада, адміралє? Це — гірше зради! Нам треба негайно вийти в море.

АДМІРАЛ

А мені здається, лейтенанте, що вам треба негайно здати кортик і залишити нас.

Пауза.

КОРН

(довго дивиться на офіцерів, на адмірала, потім помалу відшебнув кортик, простяг уперед).

Візьміть, пане адміралє.

МІЧМАН

(витяг револьвер, підскачив, закричав).

Провокатор! Ти хочеш продати нас...

Метнулись усі, оточили Корна.

ГОЛОСИ ОФІЦЕРІВ

Провокатор! Розстрілять!

МІЧМАН

Під стіну ставай!.. Під стінку!..

АДМІРАЛ

Струнко! Ні слова! Це що, самосуд? Що за крик „під стіну“? Передо мною офіцери чи комітет більшовиків?. Ганьба! Мічмане Кноріс!

МІЧМАН

Єсть, пане адміралє!

АДМІРАЛ

Георгінов!

ГЕОРГІНОВ

Єсть, адміралє!

АДМІРАЛ

Проведіть його в двір, у конюшню, і там спокійно, без шуму (пауза) зробіть, що треба.

ГЕОРГІНОВ

Єсть, пане адмірале!

Велика пауза.

КОРН

Значить, кінець, адмірале?

АДМІРАЛ

Ви самі його просите, лейтенанте. Ідіть.

Корн повернувся, і коли дійшов до дверей, знадвору — крик, постріли. Усі завмерли.

АДМІРАЛ

Що там?

Вскочив комендант варті.

КОМ. ВАРТИ

Пане адмірале, прийшли моряки, розігнали варту, шукають вас, вже йдуть сюди. (Шум сильніший).

АДМІРАЛ

Не пускати!

Але в цю хвилину влетів озброєний Гайдай з моряками. Офіцери подались назад. Велика пауза. Мічман непомітно хоче вискочити в двері. Гайдай побачив.

ГАЙДАЙ

Не поспішайте, мічмане, будинок оточено з усіх боків.

МІЧМАН

(розгублено).

Ви помилились, я не боягуз. Я... Я...

АДМІРАЛ

Що вам треба?

ГАЙДАЙ

(витагнувся, взяв на честь).

Ескадра чекає наказу адмірала одкрити бухту і вийти в море. Ми прийшли провести вас і штаб на флагман.

АДМІРАЛ

Ескадра в море не вийде.

ГАЙДАЙ

Чому?

АДМІРАЛ

Я не маю наказу з центру. А вам відомо, що, за угодою в Бресті, ми не можемо виходити в море. Вийти в море — це значить розірвати угоду і поставити під удар німецького війська Російську республіку. Москва на це дозволу не дасть. Без наказу з центру я вийти в море не можу. На кораблі я не пущу жодного німецького солдата, але буду чекати наказу з Москви. Я відповідаю перед революцією за флот!

Велика пауза.

ГАЙДАЙ

Наказ єсть!

АДМІРАЛ

Покажіть наказ!

ГАЙДАЙ

(довго шукає наказ, потім вихопив маузер).

Ось він. (Важкою стіною стали за ним зі зброєю в руках моряки). Адмірале! Вас просить комітет більшовиків негайно вивести ескадру в море. Адмірал! Вас просить революція (матроси подались вперед) в останній раз. Дайте відповідь в одну хвилину, бо буде пізно і для вас, адмірале, і для вас, панове офіцери.

Велика пауза.

МІЧМАН

(злякано).

Пане адмірале... Адмірал... Адмірал...

АДМІРАЛ

(до мічмана).

Замовкніть! (Велика пауза. До Гайдая). Добре... Я згоден. Офіцери штабу, на флагман!

ГАЙДАЙ

(витягнувся і урочисто крикнув до моряків).

Струнко! Адміралу революційної Чорноморської ескадри на краул!

Витягнулись моряки, взяли зброю на честь. Адмірал подивився, помалу підвів руку, взяв під козирок, за ним офіцери, і вони важко пройшли крізь грізні шпалери моряків.

ГАЙДАЙ

(услід).

Лівою, лівою, лівою, господа офіцери... (До моряків). Пішли, братва!

Темно.

А К Т
Д Р У Г И Й

КАРТИНА I

Ніч. Флагман у морі. Гудуть машини. Завиває вітер на тросах. З бойової рубки синіми шпигами прожекторів м'яко фехтує сигнальник. Світає. Все ясніше вирисовуються грізні деталі лінкорів. Палуба флагмана, бойова башта. Жерла двадцятидюймових гармат. Прозорий морський ранок. Пробили склянки. З бойової рубки дав сигнал горніст. „Всі наверх“. Мчать з люків моряки, шикуються біля бортиків на прапор.

1-й МОРЯК

Нема офіцерів.

2-й МОРЯК

Офіцери не з'явилися на підйом прапора.

3-й МОРЯК

А де ж вони?

4-й МОРЯК

Сплять їх благородія.

5-й МОРЯК

(до Стрижня).

Дозволь розбудити. Я прижену їх сюди без штанів.

СТРИЖЕНЬ

Спокійно, товариші. Чекають офіцерів будемо п'ять хвилин. Рівняйся! Струнко! (Стоять струнко моряки, дивляться на Гайдаю і Стрижня).

Велика пауза.

ГОЛОС

А може, розійтись?

ГАЙДАЙ

Хто сказав розійтись?

Пауза.

СТРИЖЕНЬ

Моряки! Трапився нечуваний факт в історії Чорноморського флоту. Офіцери не вийшли на прапор. (Зламався стрій. Підходять моряки до комітетчика).

КРИКИ

Примусити їх!
Бити гадів!
Бить!

СТРИЖЕНЬ

На місця! Запам'ятайте всі цей факт, а зараз комітет наказує тримати залізну дисципліну. Горніст! (Горніст дає сигнал). Струнко! На прапор революції рівняйсь!

Помалу пішов угору червоний прапор на щоглу.

Грає оркестр.

СТРИЖЕНЬ

Вільно! Розійдись! (Розходяться).

1-й МОРЯК

(до Гайдая).

Кубрик міньорів пропонує завтра підтягти за горло адмірала, разом з прапором, угору, тоді офіцери вийдуть.

ГАЙДАЙ

Ще буде час, браток. На триси всіх розвісимо сушить, як воблу. (Пішли. Залишилися Стрижень і юнга).

СТРИЖЕНЬ

(у важкій задумі).

Ех, коли б нам своїх командирів, браток!

ЮНГА

Нічого, товаришу Стрижень, наплюйте на офіцерів... Я скоро буду кочегаром, вже шурував топку, от побачите.

СТРИЖЕНЬ

Кочегаром... (Закурює і дає цигарку юнзі). Тобі вчитись треба, ти сам розумієш... Ех, ти, герой! (Пішов).

ЮНГА

(курить).

От чудак, вчитись треба. (Пауза). Над нами вихри враждебные веют, а він вчитись, яка юринда... Я буду кочегаром, як дядя Артем, которий погиб. (Тихо співає) Раскинулось море широке... Ех, товариші пушки... Я буду кочегаром революції. (Швидко зник в люкові).

Виходять на бойову башту три моряки, один з них грає на гармонії, співає: „Выхожу один я на дорогу... гу... сквозь тума... ман“... Виходить старий боцман Бухта.

БУХТА

(подивився на моряків, свиснув у дудку).

Слухай команду. Палубу скатіть, протерти піском, обратно скатіть, обратно протерти піском і пролопатіть. Помещение мить милом, залезо, медяшки драїть... (Знову свиснув. Йому у відповідь заклав два пальці в рот моряк і засвистів).

2-й МОРЯК

Катісь, стара баржа... (Зареготали усі).

БУХТА

(знову свиснув).

Слухать команду. Узять швабри, шланги. Палуба флагмана гірша конюшні. До чого довели!.. Сухопутні фраера ви, а не моряки.

Скочив з башти здоровий матрос, підійшов, награвачи на гармонії, до боцмана, став, зміряв його очима.

2-й МОРЯК

Альоша, прочитай старичку боцману доклад про революцію...

ЗДОРОВИЙ МАТРОС

Єсть, Вася... (До боцмана). Ех, старість твою мені жалко, а то амба була б тобі в один момент. Ти що хочеш, щоб я тобі палубу драїв? Я триста лет драїв щодня, а тепер точка... Революція тепер, старий чудак, революція, розумієш?

І заграв веселу пісню, співають моряки навколо старого боцмана.

2-й МОРЯК

Ну, старик, мовчиш? Слабо йому ответ дати. Ех ти, не-свідома старорежимна калоша! Не розумієш революції. (Кинув цигарку на палубу). Не розумієш, що наш кубрик ухвалив підняти за місяць революцію в усіх портах, морях і океанах нашої планети, а ти — драїть...

БУХТА

Дурак ти, дурак! Не розумієш ти, що революція повинна на чистих кораблях ходити по морю... Ну, слабо ответ дати...

2-й МОРЯК

Одчаливай, братішки, а то старик, виходить, сам докладувати про революцію може.

Здоровий матрос розтягнув гармонь, почав тихо пісню. Вийшли моряки. Зігнувся старий боцман Бухта, підняв цигарку. Входять мічман Кноріс і боцман Кобза.

БУХТА

(підійшов до мічмана, витягнувся).

Дозвольте доложити — цигарки кидають на палубу, ніхто драїть не хоче. Команди не слухають.

КОБЗА

Чудак старий! Ти ще хочеш жити? Так краще мовчи.

МІЧМАН

Ідіть, боцмане, у вас в голові не все в порядку. Кому потрібна ваша надраєна палуба? Зараз чим більше бруду, тим краще. Ідіть!

БУХТА

Єсть! (Пішов).

МІЧМАН

Старий ідіот! (Підняв бінокль, дивиться в море). Швидко буде Дообський маяк. За дві години Новоросійськ. Останній порт. А далі? Нікуди йти. Що ж думають моряки?

КОБЗА

Двадцять годин сидять в радіорубці Гайдай і Оксана. Вони викликають Москву і викликати ніяк не можуть. Ми одрізані. Що робити далі, ніхто не знає. Вугілля на флагмані

вистачить на два дні. Хтось пустив чутку, що тільки закінчиться вугілля, прибудуть німецькі підводні човни, транспорт, нас заберуть голими руками і моряків розстріляють усіх... Кубрики гудуть, підіть послухайте.

МІЧМАН

Ти, Кобзо, справжній політик. Будеш моїм першим лейтенантом.

КОБЗА

Дякую, пане віце-адміралє. (Пішов мічман. Кобза дивиться йому вслід). Сволоч!.. Адміралом хочеш стати! Коли б тільки до Севастополя повернутись, ти ще будеш боцманом у мене... Морда!.. (Подивився убік і швидко шез).

Входять Гайдай і Оксана.

ГАЙДАЙ

Вітер дужчає. Мабуть, на шторм.

ОКСАНА

Буде шторм. (Дивиться вгору). Що передає сигнальний?

ГАЙДАЙ

(читає сигнали).

Міноноско „Стремительному“ стати на правий фланг... Малий хід... „Керчь“ Малий хід... „Пылкий“... Малий хід... Що таке? Нащо він міноноско відводить від флагмана?

ОКСАНА

Хто зараз веде ескадру?

ГАЙДАЙ

Сам адмірал.

ОКСАНА

А коло нього хто від комітету?

ГАЙДАЙ

Стрижень.

ОКСАНА

Піди відпочинь, а потім — до адмірала на бойову рубку. Незабаром Новоросійськ. Тут за ним треба пильно стежити. Іди, Гайдаю. Ти стомлений, гориш увесь. (Пауза). Може, захворів? Чого ж мовчиш?.. Ну, веселіше, Гайдаю... Берег

БУХТА

Не можу. От коли комітет дасть наказ усім палубу драїть, у карцер садовити тих, хто курить де хоче, тоді я вступаю.

ОКСАНА

Дамо, дамо, боцмане, і такий наказ. Спочатку людей подраїмо, а потім візьмемось за палубу.

БУХТА

(бере швабру).

Воно, конешно, тепер політика складна, я почекаю. Я старий. (Починає терти палубу і знову подає собі команду). Палубу скатіть, протерти піском, обратно скатіть, обратно протерти і пролопатіть.

Чути гітару і мандоліну. Голос: „Правий борт“. Голос: „Єсть правий борт“. Гітара чутише.

ОКСАНА

Хто це?

БУХТА

(дивиться).

Чорти із пекла вилізли.

ГАЙДАЙ

(посміхнувся).

Кочегари. Знаменита пара на всю ескадру. Фрегат і Палада. Гітара дужче, чути голос юнга: „Лівий борт“.

ГАЙДАЙ

Сюди давай!

Чути відповідь: „Єсть“. Музика сильніше. На сцену виходять здоровий кочегар Фрегат, юнга. Фрегат грає на мандоліні. Збоку малий кочегар Палада грає на гітарі.

ЮНГА

Лівий борт!

ПАЛАДА

Малий хід. Стоп! (До Оксани). Дозвольте вітати у вашій прекрасній фігурі, дорогий товаришу, всіх революційних жінок.

ФРЕГАТ

Стоп, Палада!

ПАЛАДА

Єсть!

ФРЕГАТ

Фігура, Палада, конешно, прекрасная, але до повної перемоги революції вона ні при чому. Виправляй хід.

ПАЛАДА

Єсть. (До Оксани). Дозвольте просити у вас пардону від неотразимих кавалерів усіх портів нашої планети і вірних кочегарів революції.

Фрегат простяг руку Оксані: „Фрегат!“ Підійшов Палада: „Палада!“

ОКСАНА

Я з радістю приймаю ваш привіт, товариші, і передам його всім трудящим жінкам від вірних кочегарів революції.

ФРЕГАТ і ПАЛАДА

І...

ОКСАНА

І неотразимих кавалерів.

ПАЛАДА

Фрегат, туш.

ФРЕГАТ

Єсть туш! (Грають).

ГАЙДАЙ

Здорово, братва! Давай на повний хід, щоб жарко стало на нашій планеті.

ПАЛАДА

Єсть, Гайдаю. (До Бухти). Потримай, боцман. (Дає гітару). Фрегат! Фрегат дорогий! Дай музику на полном волненні душі кочегара.

ФРЕГАТ

Єсть! На полном волненні.

І повним оркестром заgrimів морський танок. Пішов у танок Палада. Кричить: „Юнга!“

ЮНГА

Єсть.
І в буйному танку пішли вони. Бухта не витримає, підняв гітару вгору і, розмахуючи нею, радісно закричав.

БУХТА

Давай, давай, чорти із пекла! Обратно скатіть і пролопатіть, пролопатіть...

ПАЛАДА

(в танку).

Єсть, боцман!

Іде буйний танок. Раптом чути крик. Спинився оркестр, усі повернулись.

ГОЛОСИ

В комітет...
В комітет.

Вискочила з люка група матросів.

ЗДОРОВИЙ МАТРОС

(кричить).

Давай комітетчиків сюди!

ГОЛОС

На палубу їх!

ГАЙДАЙ

Кому потрібен комітет? (Урвався крик. На хвилину завмерли всі). Виходь вперед.

Вийшов вперед здоровий матрос.

ЗДОРОВИЙ МАТРОС

Кажуть, що керує усім комітетом вона. (Показав рукою на Оксану).

ГАЙДАЙ

Ну, і що ж?

ЗДОРОВИЙ МАТРОС

Ми вимагаємо спустити її за борт.

Гайдай схопився за маузер. Оксана різким жестом спинила його руку.

ОКСАНА

Чому за борт?

ЗДОРОВИЙ МАТРОС

Ти вимагаєш в комітеті смерті всім морякам українцям. Це за твоїм наказом цієї ночі розстріляли в трюмі трьох матросів українців.

КРИКИ

За борт її!

Лахудра!

За борт!

ГАЙДАЙ

Назад!

Вибіг боцман Кобза, що весь час непомітно стежив.

КОБЗА

Моряки! Братішки! Що робите ви? На кого зброю підняли? На свій комітет? Хто сказав, що вночі розстріляно трьох моряків українців? Брехня! Підіть у трюм і перевірте. Ніхто не розстрілював, вас обдурили... Ідіть у трюм. У трюм, моряки.

ГОЛОСИ

У трюм!

У трюм, братва!

Моряки кинулись вперед до трюму.

ОКСАНА

Стійте! (Спинились усі). Перевіряти нічого. Цієї ночі, за наказом комітету, розстріляли трьох моряків, що агітували повернути ескадру назад силою. Комітет буде і далі розстрілювати всіх провокаторів. Серед вас є провокатор, і я його зараз знайду. (До здорового моряка). Скажи зараз тут, при всіх, від кого чув, що я вимагаю смерті морякам українцям? Коли він доведе, що чув від мене, я дам йому револьвер свій, нехай застрелить тут мене на місці!

Велика пауза.

ГАЙДАЙ

Кажі!

Здоровий матрос подався назад, але моряки відступили від нього.

ГОЛОСИ

Ну, чого ж мовчиш?

Відповідай.

Ти перший приніс цю чутку в кубрик.

ГАЙДАЙ

Ну?

ФРЕГАТ

(виймає маузер).

Викладай, бо вопрос серйозний.

Здоровий матрос злякано повернув голову до боцмана Кобзи і тільки хотів вимовити слово, боцман Кобза вихопив маузер і закричав.

КОБЗА

Він провокатор. (Вистрелив у нього. Упав здоровий матрос. Завмерли всі. Підійшов боцман Кобза, подивився на забитого і голосно промовив). Собака...

ОКСАНА

(різко).

Боцмане! Хто дав вам право стріляти?

КОБЗА

Стрілять... (урочисто) Стрілять провокаторів, дала мені право революція...

Велика пауза.

ГАЙДАЙ

Здоров, боцмане. Дай руку, браток!

МАТРОСИ

Ура, боцман! (Качають боцмана).

Збоку суворо дивляться Фрегат і Палада. Не витримав Фрегат і закричав.

ФРЕГАТ

Вище! Вище боцмана, братішки! Щоб аж за борт вилетів!

Спинили качать.

ПАЛАДА

Дельфінам на сніданок.

Темно.

КАРТИНА II

Салон командира флагмана. Стоїть рояль. Через одкриті ілюмінатори видно — далеко на рейді кораблі ескадри. Мічман грає на роялі, співає:

Три юных пажа покидали
Навеки свой берег родной,
В глазах у них слезы сверкали,
И горек был ветер морской.

МІЧМАН

На берег пустите сьогодні?

КОМ. ФЛАГМАНА

Без дозволу адмірала ніхто з офіцерів не має права залишити флагман. Я б сам пішов, Кноріс.

МІЧМАН

— Люблю белокурые косы,—
Так первый, рыдая, сказал,—
Уйду в глубину, под утесы,
Где плещет бушующий вал.

Як жаль... У мене тут, в Новоросійську, жінчина єсть... І яка жінчина, командире! Очі голубі-голубі, як тропічні води. Юна, темпераментна, прекрасна, як легкий шторм у сонячний день. Дозвольте, командире, хоч на одну годину.

КОМ. ФЛАГМАНА

Не можна, мічмане. Такий наказ адмірала. Година вам не допоможе. Ми стоїмо далеко на рейді... Та й хто, мічмане, до такої прекрасної жінчини з голубими очима тропічних вод іде на одну годину?

МІЧМАН

(знов бере акорди, співає).

Второй сказал без стеснения:

— Я ненавижу в сердце твое.

Уйду далеко я от мщения

И черные очи згублю.

А третий любил королеву,

Он молча шел умирать.

Не знал он ни страха, ни гнева...

КОМ. ФЛАГМАНА

Сумно, мічмане. Ах, чудно слухати цей прекрасний романс у такий жорстокий час!

МІЧМАН

(у відповідь знов взяв акорди і сумно заспівав).

А третій любил королеву,
Он молча шел умирать...

КОМ. ФЛАГМАНА

(під тихі акорди рояля).

А третій був Гришка Распутін, і його любила наша королева... Мать!

МІЧМАН

Страшно стає... Страшно, командире. Що буде завтра? У трюмі розстріли. Ще кілька таких ночей — і збожеволіти можна.

КОМ. ФЛАГМАНА

Я хочу знати, що буде сьогодні. А завтра мусять прийти наші нові Мінін — Пожарський. Вони зберуть велику Русь, і в останньому штормі Росія звільниться від бруду, стане чиста, як молода наречена. Тоді рука переможця підійме корону і піднесе нареченій, чистій, прекрасній...

МІЧМАН

Хто ж вони?

КОМ. ФЛАГМАНА

Тримайтесь, князю!

Входять адмірал і боцман Кобза. Кобза стоїть, витягнувся.

АДМІРАЛ

Прошу, боцмане, сідайте.

КОБЗА

Дякую, пане адмірале... Я... я...

АДМІРАЛ

Прошу, прошу.

КОМ. ФЛАГМАНА

(тоном наказу).

Боцмане!

КОБЗА

Єсть!

КОМ. ФЛАГМАНА

(показав рукою).

Сісти тут.

КОБЗА

Єсть сісти тут! (Сів).

АДМІРАЛ

(до командира флагмана з удаваною сухістю).

Пробачте, команда тут не потрібна. У нас дружня розмова з боцманом.

КОМ. ФЛАГМАНА

Єсть. (Одійшов).

Мічман посміхнувся, сів за рояль, і тихо полився Шопенівський вальс.

АДМІРАЛ

(до Кобзи).

Прошу сигару.

КОБЗА

Дякую. Я цигарки палю.

АДМІРАЛ

Беріть сигару. Прекрасна гаванна. (Закурюють).

КОБЗА

Добра сигара... Тільки диму багато.

АДМІРАЛ

А ви легше тягніть. Так, так, звикайте, боцмане. Тільки повернемось назад до Севастополя, будете офіцером.

КОБЗА

Я знаю. Це справа мого уряду.

АДМІРАЛ

Можливо й так, а коли не повернемось, тоді...

КОБЗА

Ми мусимо повернутись, пане адмірале, бо тоді і вам і мені кришка.

АДМІРАЛ

Що ж ви думаєте робити?

КОБЗА

А ви?

КОМ. ФЛАГМАНА

(не витримав).

Тебе питають, чорт! Відповідай.

КОБЗА

Не кричіть! Ось список. Це ті, що йдуть проти нас. Їх треба пустити на берег, а потім, за моїм сигналом, покінчити з комітетчиками і вогнем лінкора примусити есмінці повернути назад. Комендори в моїй руці... Зроблять. Наказ залежить від нас.

АДМІРАЛ

(продивився список).

А де ж кочегари?

КОМ. ФЛАГМАНА

Коли кочегарів пустимо на берег, хто ж буде піднімати пари?

КОБЗА

Кочегарів за моїм сигналом задрімо. Коли покінчимо з комітетчиками нагорі, тоді кожного десятого розстріляти, і пари піднімуть.

АДМІРАЛ

Прекрасно, лейтенанте Кобзо! (До командира флагмана і мічмана). У нього вчитись треба, як діяти рішуче й точно.

КОБЗА

Рад служити, пане адмірале!

АДМІРАЛ

Дякую. (До командира флагмана). Зараз же дайте наказ. (Передає зшиток). Пустити цих на берег аж до дванадцятої ночі. Коли всі з'їдуть, офіцерам бути на палубі і, за сигналом боцмана, пробачте, лейтенанта Кобзи, закінчити все в п'ять хвилин.

КОМ. ФЛАГМАНА

Єсть, адмірале!

Чути стук у двері.

АДМІРАЛ

(до Кобзи).

Станьте тут!

Кобза сховався за порт'єру. Входить Стрижень.

АДМІРАЛ

От добре, що зайшли, я думав за вами посилати.

СТРИЖЕНЬ

А що трапилось, адмірале?

АДМІРАЛ

Сідайте... сідайте. Я тут з капітаном думаю про судьбу наших моряків. Вимотались вони. Треба їм відпочити, бо, можливо, не скоро доведеться... Нам народ треба берегти.

СТРИЖЕНЬ

Це вірно, адмірале. Ми в комітеті теж думали і вважаємо, що в першу чергу треба відпочити вам... Я зараз на берег їду і прошу вас теж поїхати. Нас зустріне комітет Новоросійська, ну і... обід влаштували для нас і вас, капітан.

АДМІРАЛ

Вдячний вам, але поїхати не можу. Погано себе почуваю. Я старий вовк і люблю відпочивати в салоні на кораблі, так що пробачте, а от моряків треба негайно пустити на берег, поки є можливість. Я дам зараз наказ і ви його підпишете. Мічман, дайте папір.

МІЧМАН

Єсть!

СТРИЖЕНЬ

Ні, ні. Не турбуйтеся, адмірале. Комітет ухвалив нікого на берег не пускати.

АДМІРАЛ

Я не розумію цю ухвалу.

СТРИЖЕНЬ

Комітет пропонує сьогодні не пускати на берег нікого. На берег дозвольте зійти тільки тим, у кого буде дозвіл комітету. Таких буде на більше десяти.

КОМ. ФЛАГМАНА

Я не розумію, що за постанова. Нащо сотні людей тримати на кораблі, коли є змога спустити на берег?

АДМІРАЛ

Я не думаю, щоб на це погодились моряки. Вони рвуться на берег, і я розумію їх. Народ стомився, весь час перебуваючи в напруженому стані. Цю постанову я раджу вам переглянути, бо можуть бути ексцеси. Нащо доводити до них? Це — дика постанова.

СТРИЖЕНЬ

Комітет не потребує порад і переглядати постанови не буде. Пропоную виконувати наш наказ. А чи погодяться моряки, це — справа наша.

АДМІРАЛ

Добре. Коли будуть звертатись до нас моряки просити дозволу, ми їх поінформуємо про ваш наказ і надішлемо до комітету.

СТРИЖЕНЬ

Про це, адмірал, можна було б і не говорити. Я знаю сам, що так, і тільки так, ви зробите. Що ж, не бажаєте їхати з нами назустріч...

АДМІРАЛ

Дякую, їдьте самі.

СТРИЖЕНЬ

Жаль... доведеться і мені залишитись, бо без вас я ніяк не можу.

АДМІРАЛ

Без мене він не може, як смерть за мною ходить... Ну, нічого. Цей наказ — це слабкість їх...

Вбіг юнга.

ЮНГА

Товаришу Стрижень! Там... Вас просять в комітет.

СТРИЖЕНЬ

Єсть. (Вийшов).

За порт'єри виходить боцман Кобза.

АДМІРАЛ

Цей наказ — це слабкість їх. Вони відчують, бояться. Але ваша пісня закінчена! Моряки почнуть рватися на берег, а ви, боцмане, мусите поговорити зараз же з ними так, щоб рознесли комітет. Ідьте і починайте.

КОБЗА

Єсть! (Вийшов).

АДМІРАЛ

Кноріс!

МІЧМАН

Єсть!

АДМІРАЛ

Негайно наших офіцерів у салон.

МІЧМАН

Єсть! (Вийшов).

Входить Корн.

КОРН

Можна?

АДМІРАЛ

Я вас викликав годину тому. Ви завжди спізнюєтесь, лейтенанте.

КОРН

Мене затримала аварія на міноносці.

АДМІРАЛ

Що сталося?

КОРН

Відламалась лопасть у гвинта.

АДМІРАЛ

Ви скоро загубите мініні апарати. (І залився сміхом разом з командиром флагмана). Скажіть, чому ви не виконували весь час у поході моїх наказів? Чому не стежили за світлофором?

Входять офіцери.

КОРН

Коли б я робив такі повороти, то або я протаранив би міноносець „Стремительный“, або він мене. Таких наказів світлофора я виконувати не міг.

АДМІРАЛ

(різко).

Це накази не світлофора, а контр-адмірала Гранатова. Ви мусите виконувати мої накази, а коли не вмієте вести міноносець, то подайте рапорт мені і вступайте в комітет.

КОРН

Коли будуть ще такі накази в поході, адмірале, тоді я подам рапорт... (Велика пауза). Тільки не вам, а комітету. (Повернувся і вийшов).

ОДИН З ОФІЦЕРІВ

(услід).

Парвеню...

АДМІРАЛ

Кадети, гардемарини, офіцери, друзі! Не для наказу викликав я вас. Настала відповідальна хвилина. Честь офіцера російського його величності флоту наказує вам боронити її, взявши зброю до рук, або животіти серед бруду, чекати, як слухняне ягня, на ніж варвара. За кілька хвилин боцман Кобза дасть сигнал. Хто хоче разом зі мною подивитись гордо в очі смерті, щоб заволодіти втраченим сонцем, повітрям, життям? Хто піде зі мною наверх?

ОФІЦЕРИ

За святу Русь!
Смерть вандалам!
Усі підемо!

Чути шум, музика духового оркестру.

АДМІРАЛ

Починається. (Шум сильнішає). Кобза веде комендорів.

КОМ. ФЛАГМАНА

Приготуйтеся! (Шум сильніше).

АДМІРАЛ

Зараз буде сигнал і тоді... (Чути крик: „Ура, ура!“).

Офіцери виймають револьвери. Швидко входять в салон Гайдай, Стрижень, комітетчики, Оксана, юнга. З ними один у цивільному. Чути ззаду крик маси: „Аврора!“
Привіт! Ура!“

ГАЙДАЙ

Адмірале! До нас прибув дорогий гість. (Показує). Балтієць!

АДМІРАЛ

„Аврора“ ...

БАЛТІЄЦЬ

Через фронти Каледіна, Центральної ради я пробився і приніс вам привіт від крейсера, що перший дав залп по Зимньому. Чорному морю шле привіт червона Балтика.

ГАЙДАЙ

(до офіцерів).

Ура балтійцю! (Офіцери подивились на адмірала, той помалу віддав честь, і крикнули офіцери).

ОФІЦЕРИ

Ура... Ура... Ура...

АДМІРАЛ

Ми раді вітати дорогого гостя... (Пауза). Але пробачте: чим ви доведете, що ви є представник Балтики?

ГАЙДАЙ

Як?

АДМІРАЛ

Час воєнний. Я мушу точно знати, хто у мене на ескадрі (до комітетчиків), і ви теж. Тому ще раз прошу пробачення, але змушений поставити кілька запитань. Перше (до балтійця) — скажіть: хто командує зараз крейсером „Орел“?

БАЛТІЄЦЬ

(суворо).

Крейсером „Орел“ командував капітан першого рангу Звездочотов.

АДМІРАЛ

Так, правильно. Де він серед цих портретів? (Показав на стіну. Балтієць підійшов, зняв один портрет).

БАЛТІЄЦЬ

(тримає в руках портрет).

Ось він!

АДМІРАЛ

Так, це мій друг. Правильно. Вибачте, ще одне запитання.

БАЛТІЄЦЬ

Пробачте, адмірале. Я не міг принести вам вітання од вашого друга, бо місяць тому ми розстріляли його на палубі за зраду революції. (Кинув портрет під ноги адміралові). Ще запитання будуть?

Велика пауза.

АДМІРАЛ

Ні... ні... нема.

Підходить Стрижень, став перед адміралом.

СТРИЖЕНЬ

Адмірал! Ви переконались, хто він?

АДМІРАЛ

Так.

СТРИЖЕНЬ

Комітет просить у вас дозволу провести перше засідання з дорогим гостем тут, в салоні.

АДМІРАЛ

Прошу. (До Кнорса). Мічмане, подайте дамі крісло.

ОКСАНА

Дякую, адмірале. (Виходить адмірал, за ним офіцери).

СТРИЖЕНЬ

(до комітетчиків).

Поставить варту.

КОМІТЕТЧИК

Єсть!

ОКСАНА

(до балтійця).

Кажі, браток. Ми так чекали на звістку з центру! Були такі хвилини, що страшно згадувати. Сідай тут, на місце адмірала.

ГАЙДАЙ

Кури, браток. Я думав, що ви забули нас... Забули... (Сміється).

БАЛТІЄЦЬ

Ну? (Сміється).

ГАЙДАЙ

Факт.

БАЛТІЄЦЬ

Чудак! Забути! Хіба Чорноморський флот дівчина? Ну й чудак же ти!

ГАЙДАЙ

Ти розумієш — вас не чуть, а ми одрізані. На кораблях провокації. Одні додому рвуться, другі — контра. Ще день — і за горло б узяли нас, щоб тільки повернути кораблі.

СТРИЖЕНЬ

Ситуація, товариші, важка. Почнемо?

ОКСАНА

Давай, давай, товаришу! З Севастополя ми вирвались, а от далі...

БАЛТІЄЦЬ

Да... Далі йти нікуди... Ескадра ваша в Новоросійську оточена, як республіка наша, ворогом. В огнях повстань горять Україна, Сибір, Дон... Германія поставила ультиматум у Бресті: звільнити від Червоної армії Україну, Фінляндію та демобілізувати армію.

КОМІТЕТЧИК

Що ж відповіла наша делегація у Бресті?

БАЛТІЄЦЬ

Наша делегація у Бресті відповіла, товаришу: „Ми одверто заявляємо усім робітникам, селянам і солдатам Росії й Германії, ми заявляємо усім трудящим і експлуатованим класам усього світу, що ми примушені прийняти ультиматум, продиктований нам більш сильною в даний час стороною, і що ми негайно підписуємо подану нам ультимативну угоду і відмовляємось від всякого її обговорення“¹. Так заявила наша делегація в Бресті рівно два місяці тому. І поки з'їзд рад ратифікував угоду, підписав мир, щоб врятувати першу в світі пролетарську революцію, від нас відірвали ще Карс, Ардаган, Батум...

¹ Уривок з останнього виступу наших делегатів у Бресті.

ГАЙДАЙ

Батум... Ардаган... Карс...

КОМІТЕТЧИК

Так ми флотом підемо в Батум і силою повернемо назад.

БАЛТІЄЦЬ

Так. Підете — і зірвете угоду в Бресті.

ГАЙДАЙ

Що ж виходить? Кажіть ясно. Воювати не можна. Значить, повертатися назад?.. Так?.. Здавать кораблі? Так?.. Ти хочеш повороту назад?

БАЛТІЄЦЬ

Повороту назад хоче Центральна рада і германський імперіалізм. Вони поставили на горло робітників України багнет кайзера, женуться за вами, щоб захопити ваші кораблі і кинути їх у бій проти Франції, Англії, продовжити війну.

ГАЙДАЙ

Так що ж робити?

КОМІТЕТЧИК

Нас не заберуть.

БАЛТІЄЦЬ

Ви одрізані.

ГАЙДАЙ

Нас Дон підтримає.

БАЛТІЄЦЬ

На Дону Краснов розстрілює ревкоми. Він незабаром оточить Новоросійськ, щоб першим захопити ваші кораблі і на Чорному морі створити неприступне гніздо контрреволюції. З моря, з гір вас оточують, оточують з усіх боків, і кожен день, кожна година затягує петлю навколо вас все дужче й дужче. Кожна хвилина дорога, товариші!

ГАЙДАЙ

(підходить до балтійця).

Так... Так, товаришу. Правильно, браток. Кожна хвилина дорога. Треба прийняти останній бій. Треба прорватись крізь Дарданелли. Так...

БАЛТІЄЦЬ

Прорватись, зірвати угоду? На це партія не піде. Допомогти ж вам — республіка не може. Тому наша порада одна: щоб не дісталась могутня зброя — Чорноморська ескадра — в руки ворога, треба негайно топити бойові кораблі.

Велика пауза.

СТРИЖЕНЬ

Що таке?.. Я прошу повторити останні слова...

БАЛТІЄЦЬ

Щоб не дісталась могутня зброя — Чорноморська ескадра — в руки ворога, треба негайно топити бойові кораблі.

Велика пауза.

КОМІТЕТЧИК

Топити бойові кораблі...

2-й КОМІТЕТЧИК

Топити бойові кораблі...

СТРИЖЕНЬ

Так. Це порада центру?..

БАЛТІЄЦЬ

Це наказ!

ГАЙДАЙ

Негайно топити бойові кораблі! Провокатори!

Вихопив маузер. Блиснули маузери у комітетчиків.

ГОЛОСИ

За борт його!

За борт!..

ГАЙДАЙ

Комітетчики! Центр ніколи не міг дати такого жахливого наказу. (До балтійця). Хто послав тебе сюди?

БАЛТІЄЦЬ

Мене послала партія більшовиків. Я передав вам її наказ.

ГАЙДАЙ

Чорноморці! Він приніс вам страшну провокацію. Ти скажеш нам перед розстрілом: хто послав тебе сюди?

БАЛТІЄЦЬ

Партія більшовиків.

ГАЙДАЙ

Стоп! Я голосую. Хто за те, щоб зараз же розстріляти його на палубі?

Підняли руки з маузерами комітетчики.

ГАЙДАЙ

(до Оксани і Стрижня).

А ви?..

ОКСАНА

Ми проти..

ГАЙДАЙ

Так, значить, ви за провокатора? Чому ж ти і він не голосуете?

СТРИЖЕНЬ

Тому, що розстріляти і дурень може. А потім хіба від цього легше стане? А може й справді це наказ партії... Треба думать... Думать... І перевіряти, а не гратись маузерами. Ще день, два — і історія назавжди запише, з ким чорноморці.

ОКСАНА

Він сказав своє слово комітетові. Революція в огні. Її ім'ям він пропонує кораблям смерть. (До Гайдая). А ти що скажеш комітету?.. Який вихід ти пропонуєш ескадрі?

ГАЙДАЙ

(закричав).

Що ж хочеш ти від мене?.. Коли б ти могла читать, що в нього всередині, я б зараз серце вирвав би у нього з грудей рукою і простягнув тобі. (Пауза). Але хіба і так не видно, що він провокатор? Партія може дати наказ нам умерти в бою, але ніколи не дасть наказу топити кораблі, бойові кораблі.

КОМІТЕТЧИКИ

Доволі!..

На палубу його!..

Під башню!..

ОКСАНА

Я пропоную заарештувати його і тримати, поки не прийде повідомлення з Москви. Попереджаю всіх: хто спробує вчинити самосуд, того розстріляє комітет.

ГАЙДАЙ

Так... Покриваєш його іменем комітету... Чорноморці! Комітетчики! Хто не згоден з нею, за мною!

Вискочив з салону, за ним помалу вийшла частина комітетчиків. Заворушились ті, що zostались. Шум.

ГОЛОСИ

Що ж тепер робить?

Що ж тепер?

СТРИЖЕНЬ

(схвильований).

Спокійно, товариші... Спокійно...

ОКСАНА

Візьміть під варту його. У трюм ведіть. Тримати там, аж поки не прибуде потвердження з Москви.

Озброєний моряк повільно вивів балтійця. Усі пильно стежать за ним і, коли закрились двері, рвонулись всі до Оксани й Стрижня.

ГОЛОСИ

Що ж тепер?

Відповідай! Кажі!

ОКСАНА

(перемагаючи хвилювання).

Виключити з партії Гайдая за розкол комітету, за зрив партійної дисципліни, яка мусить бути зараз залізною.

КОМІТЕТЧИКИ

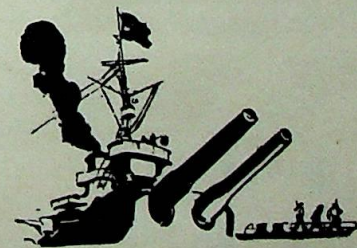
(розгублено).

А може, просити його, щоб повернувся?

ОКСАНА

Партія ніколи не просить. (Урочисто). Засідання комітету більшовиків Чорного моря продовжую!

Темно.

А К Т
Т Р Е Т Ъ Й

КАРТИНА I

Салон адмірала. Входять Гайдай і Кобза.

ГАЙДАЙ

Нема нікого.

КОБЗА

Де ж вона може бути?

ГАЙДАЙ

(оглядається).

хлопця теж нема.

КОБЗА

Треба їх розшукати зараз же... (Пауза). І кінчать.

ГАЙДАЙ

(стривожено).

Що?

КОБЗА

(помітив, змінив тон).

Я кажу: кінчать треба... Це значить — домовитись, довести їй, що вона помиляється, що через неї розколовся комітет... в такий відповідальний час, позаяк завтра підійдуть німецькі підводні човни, з берега піхота кайзера, гайдамаки... До бою готуватись треба. Роздати зброю всім, послати частину на берег, а не сидіти, склавши руки. Вона повинна примусити Стрижня відкрити кулемети, бомби, снаряди і роздати всім морякам зброю.

ГАЙДАЙ

Ну, а коли не згодиться... що б ти зробив?

КОБЗА

Коли не згодиться (довго дивиться на Гайдая, боїться зірватися, повільно говорить, не спускаючи з нього очей), тоді треба негайно знищити...

ГАЙДАЙ

(схопив Кобзу за груди, притиснув до стіни).

Знищити?

КОБЗА

(тривожно).

Що з тобою? Не її, а балтійця-provokatora знищити. Це він облутав Оксану.

Входить Оксана.

ОКСАНА

Що вам треба?

КОБЗА

(лагідно).

Ми прийшли поговорити з вами, позаяк ми...

ГАЙДАЙ

(перебиває).

Я буду говорити сам. Іди, Кобзо.

КОБЗА

А може разом краще?

ГАЙДАЙ

(різко).

Толай!

Кобза вийшов.

ОКСАНА

Чого ж стоїш? Іди ближче. Ти все ховаєшся у казематі комендорів. Ти зблід, ти схуд. Сідай ближче, розкажи, що робиш...

ГАЙДАЙ

Я прийшов в останній раз тебе спитати: що думає робити комітет?

ОКСАНА

А для чого ти Кобзу взяв з собою? Йому теж треба знати, що буде робити комітет?

ГАЙДАЙ

Боцман Кобза став нашим, і його бояться нічого.

ОКСАНА

Так чому ж ти його одіслав?

ГАЙДАЙ

Тому, що... (Пауза).

ОКСАНА

Ну?..

ГАЙДАЙ

Тому, що я хочу говорити не тільки про роботу комітету.

ОКСАНА

А ще про що? У мене нема часу.

ГАЙДАЙ

Ти будеш говорити. (Різко). Я знайду тобі час!

ОКСАНА

Прийшов загрозувати мені?

ГАЙДАЙ

Не загрозувати прийшов... Я, коли йшов до тебе, я кричати хотів. Ці дні страшним кошмаром скрутили нас... І це вони принесли того, що зве себе балтійцем... Топить кораблі!.. Топить кораблі!.. Хто може піти на це? Я б хотів знати, хто!

ОКСАНА

А коли революція — штаб її — дасть наказ, що будеш ти робити?

ГАЙДАЙ

Ми приймемо наказ штабу, але топити самі не будемо, не можемо топити. Нам мало місця буде в Чорному морі, — ми проб'ємось крізь Дарданелли... Підемо в чужі моря, запалимо вогнем червоним їх і, як „Потемкин“, гордо пронесемо прапор свій до Балтики або загинемо в нерівному бою... Як герої...

Велика пауза.

ОКСАНА

Чим більше слухаю тебе, Гайдаю, все більше переконуюсь, що балтієць правду приніс нам із центру... Ти поведеш ескадру проти нас, загинеш як герой, зірвеш угоду в Бресті, і кайзера штики устануть на полях республіки. І від Чорного моря до Льодового океану жандарм розставить ноги. Але до цього ми не допустимо. Ми знайдемо того, хто палить фітілі, Гайдаю, твоїм вогнем...

ГАЙДАЙ

Доки ж можна різати тіло своє і кров'ю годувати собак скажених, щоб тільки не кусались!.. Фінляндію віддали... Україну віддали... Карс... Ардаган... Батум...

ОКСАНА

(розхвильовано).

Гайдаю!..

ГАЙДАЙ

Ескадру топить, такою ціною купувати передишку...

ОКСАНА

Гайдаю!

ГАЙДАЙ

Що може зрівнятися з цим? Відповідай!

ОКСАНА

Які слова, слова які знайти для тебе, щоб зрозумів ти партію, керманців її.

ГАЙДАЙ

Есмінці... Лінкори... Бойові кораблі... Торгувати почали недорого. Чим?

ОКСАНА

За першу в світі пролетарську революцію це недорого. Недорого, Гайдаю!

ГАЙДАЙ

Стоп! Ясно. Смерть провокатора розплутає тебе, вас, і це недорого, недорого, Оксано. (Різко повернувся й вийшов).

ОКСАНА

Гайдаю! (Помалу підійшла до розкинутої шинелі, тихо промовила). Юрку... Юрку... (Голосніше). Товаришу матрос революції. Вставай!

Спід шинелі чути голос юнги.

ЮНГА

Я хочу спати.

ОКСАНА

Вставай, Юрку, швидше.

Юнга виліз спід шинелі.

ЮНГА

Я так стомився. Я хочу спати.

ОКСАНА

Вставай, одягайся. Ти ж матрос. На тебе чекає революція.

ЮНГА

Нехай вона трошки відпочине, бо вона теж стомилась так, як і я.

ОКСАНА

Як же революція відпочине, коли ти, її матрос, спиш? А хто ж на варті стоятиме? Одягайся, товаришу юнго, і слухай.

ЮНГА

Єсть слухати, тьотю Оксано!

ОКСАНА

Я зараз піду в трюм. Ти тихенько, щоб ніхто не помітив, прийди на бак і подивись, чи багато там моряків і чи серед них є боцман Кобза. Тільки — щоб тебе не бачили. А потім спустись униз і підійди до третього кубрика, подивись туди, чи сплять комендори. І швидко повертайся. Зрозумів?

ЮНГА

Єсть, тьотю Оксано. Зрозумів!

ОКСАНА

Тільки дивись, щоб тебе не помітив Кобза. Коли ж хто схопить за руку і питає, що ти тут робиш, яку відповідь даси?

ЮНГА

Я скажу, що я...

ОКСАНА

Ну...

ЮНГА

Я скажу, що у мене болить живіт, і я іду в гайлюн. Пустить, бо я можу не витримати...

ОКСАНА

Качай, качай. (Юнга вибіг).

Входить Стрижень і комітетчики.

СТРИЖЕНЬ

Здраїть салон. (Комітетчики задраїли).

ОКСАНА

Що сталося?

СТРИЖЕНЬ

Радіограма з центру.

ОКСАНА

Москва відповіла?

СТРИЖЕНЬ

Так. Шифрована комітетові, а звичайна адміралу.

ОКСАНА

Читай!

СТРИЖЕНЬ

Я прочитаю радіограму адміралу. (Читає). „Наморси Коллегия Народного комиссариата по морским делам приказывает вам немедленно принять меры к переводу судов из Новороссийского порта в Севастопольский с таким расчетом, чтобы закончить перевод всего флота не позже 19 сего июня“¹. Що ж це?.. Значить, треба повертатись?..

КОМІТЕТЧИКИ

Назад?..

ОКСАНА

(схвильовано).

Шифр... Давай шифр...

КОМІТЕТЧИКИ

Шифр... шифр...

СТРИЖЕНЬ

(читає).

Сімнадцять, дріб три одинадцять... Дорогие товарищи. Двадцять шість, дріб п'ять, сім, сорок три... Германия

¹ Дело № 1 Генморма, стор. 13. Историчні документи, радіограми, опубліковані в нашій пресі в 1932 році і дозволені до використання в художніх творах.

ультимативно требует от нас возвращения флота в Севастополь... Одинадцять, три, дріб п'ять... Не давая никаких гарантий, что он не будет захвачен ими или Украиной, кроме бумажны. Двадцять сім, дріб нуль, нуль три, п'ять... Наш морской представитель мирной делегации в Киеве донес, что немцы требуют участия нашего Черноморского флота в войне против союзников, на что Украина склонна согласиться... Двадцять чотири, сімдесят сім, дріб нуль, три, один... На наше предложение немцам оставить флот в Новороссийске под гарантию, что он от туда не выйдет, дан отрицательный ответ. Все дипломатические попытки обеспечить Черноморский флот в Новороссийске оказались тщетны. При таких условиях и при беззащитности Новороссийска с суши принято решение... сім, нуль, дріб двадцять один... (Стук у двері).

СТРИЖЕНЬ

Одраїть.

Вбіг юнга.

ЮНГА

Тьютю! Кобза тількищо розбудив комендорів і з ними щось тихо говорить. Туди прийшов Гайдай.

СТРИЖЕНЬ

Тсс... Принято решение... Сім нуль, дріб двадцять один...

Велика пауза.

КОМІТЕТЧИКИ

Давай, давай, Стрижень.

СТРИЖЕНЬ

(важко).

Принято решение уничтожить суда в Новороссийске, чтобы они ни в коем случае не могли быть использованы Германией. Срок немецкого ультиматума истекает 14 июня. В виду германского ультиматума правительство сочло себя вынужденным согласиться на возвращение судов в Севастополь. В этом смысле вам будет послан нешифрованный приказ, но вы обязуетесь его не исполнять и считается только с настоящим предписанием,— флот должен быть уничтожен. Моряки обязаны понять, что правительство

решається на эту страшную меру только потому, что другого исхода нет... Двадцять чотири, тридцять два... Ульянов... Тридцять один... сорок три...

1-й КОМІТЕТЧИК

Тридцять один, сорок три...

2-й КОМІТЕТЧИК

Тридцять один, сорок три...

3-й КОМІТЕТЧИК

Тридцять один, сорок три... Ленін.

Велика пауза.

ОКСАНА

(тихо).

Гайдай... Спинити Гайдаю негайно!..

СТРИЖЕНЬ

Негайно звільнити балтійця!

Запалив Стрижень сірником радіограму. Гасне світло, і поволі, з огнем радіограми, що згорає в його руках, зникають суворі обличчя схвильованих комітетчиків.

Темно.

КАРТИНА II

Ніч. У трюмі чути: шумлять, стогнуть хвилі, б'ють об борт. Біля відсіка стоїть вартовий, він сперся на рушницю, дрімає. Шумлять, рокочуть хвилі, б'ють у борт. Виходять боцман Кобза і Гайдай.

КОБЗА

Треба кінчати швидше, Гайдаю, бо вранці вона його випустить.

ГАЙДАЙ

Може, почекати до ранку? Я з нею ще раз поговорю.

КОБЗА

Чекати не можна й хвилини. Сьогодні ти пересвідчився, що вона вже заготована ним. Уранці випустить його, і коли

провокаторові пощастило обплутати комітет, він обкрутить моряків і знищить кораблі. Продадуть революцію! Пам'ятай, Гайдаю, історія ніколи не простить твого вагання, позаяк на нас покладене велике завдання — врятувати революцію, врятувати флот і до смерті битись під червоним прапором.

ГАЙДАЙ

(важко).

Добре... я згоден кінчати зараз. Там вартовий...

КОБЗА

Підійдемо до нього, ти будеш говорити, а я підготував мішок і шкотик. Ходім. (Пішли).

ВАРТОВИЙ

Стій! Хто?

ГАЙДАЙ

Свої. Не грайся з гвинтівкою... чудак. Не пізнаєш своїх. Я Гайдай.

ВАРТОВИЙ

А то хто?

ГАЙДАЙ

Боцман Кобза.

ВАРТОВИЙ

Чого ви бродите у трюмі?

КОБЗА

Шукаємо гада, що вкрав кулемет з каземату і десь сховав, мабуть, тут у трюмі. Ти нікого тут не бачив?

ВАРТОВИЙ

Ні. Хто ж це може бути?

КОБЗА

Хто?.. Контра серед нас.

Кинувся на вартового, за ним Гайдай, зв'язали руки, ноги і понесли за відсік. Через хвилину повернулись.

КОБЗА

Коли відремо, зразу туди. Виводити не треба. Мабуть, спить дорогий балтїєць і не сниться йому, що справедливий суд іде. Давай... (Починають відрявувати).

Входить Оксана. Повернулась.

ОКСАНА
Юрку, швидше, де ти там?
ЮНГА
Я тут. (Біжить).
КОБЗА
(стривожено).
Хтось іде...
Ідуть Оксана і юнга.
ГАЙДАЙ
Хто там?
ОКСАНА
(стривожено).
Гайдай...
КОБЗА
Я казав, вона іде звільняти його.
ГАЙДАЙ
Ідеш звільняти ворога революції?
ОКСАНА
Звільнять представника центру.
КОБЗА
Відраювай. (Метнувся відраювати).
ОКСАНА
Стійте... самосуд?.. Відійдіть! (Вийняла револьвер). Гайдаю!
Жени Кобзу, ти узнаєш все... Стій... Гайдаю! Стрілятиму
я... Раз! Гайдаю... Два!.. Гайдаю!..
ГАЙДАЙ
Стрілять... за провокатора у мене... На!.. (Розірвав на собі
фланельку). Стріляй!..
В цю хвилину Кобза вихопив маузер і вистрелив
в Оксану. Вона похитнулась і упала.
ЮНГА
(крикнув).
ТЬОТЮ!.. (І кинувся до неї).
Велика пауза.

ГАЙДАЙ
(важко повернув голову, дивиться божевільними очима на Кобзу, глухо
промовив).
Що ти зробив?
Велика пауза.
КОБЗА
Коли б не я її, вона б тебе... Та й сам же ти кричав мені:
стріляй!.. позаяк вона...
ГАЙДАЙ
(глухо).
Я кричав — стріляй?.. Гад!..
Вихопив маузер. Кобза побіг. Гайдай за ним. Через
хвилину десь далеко чути спочатку один постріл,
а потім другий... Тихо рокочуть хвилі, б'ють об борт...
Велика пауза.
ЮНГА
(крізь сльози).
Прощай, дорога тьотю Оксано. (Помалу зніма безкозирку і тихо
говорить). Ты жертвою пала в боротьбе рокової любови безза-
ветной к народу... За жизнь его, честь и свободу... Про-
щай же, товарищ... (І бурні сльози здушили хлопця. Велика пауза).
Прощай же, тьотю Оксано...
Темно.

КАРТИНА III

Палуба флагмана. Біля гарматної башти стоїть адмірал.
Командир флагмана з групою комендорів-самостійників.

АДМІРАЛ

Я знаю, важко мотатися шість років по морю. Дві війни.
Це час такий, що і дітей своїх ви не пізнаєте... Дорослих
синів зустрінете.

КОМ. ФЛАГМАНА

Шість років чекають на вас жінки, дівчата молоді. Яка
буде зустріч?

1-й КОМЕНДОР

Яка буде зустріч... Ще два тижні — і Херсонщина наша золотою стане. Вийдеш у степ — і котяться хвилі жита, пшениці, біжать до обрію, а ти стоїш на землі, от так, розставивши ноги, і не хитаєшся, як тут, на кораблі. Стоїш міцно і слухаєш, як наливаються хліба. П'ятдесят десятин самої пшениці чистої тато засіяли цієї весни.

КОМ. ФЛАГМАНА

Коли сьогодні повернемось до Севастополя, то якраз потрапите на жнива. За шість років забули, як косу тримати.

2-й КОМЕНДОР

У нас на Херсонщині машини, батраків до коси наймаємо. Коли б швидко додому, а там...

АДМІРАЛ

Все від вас залежить. Виконаєте останній наказ уряду, повернемося до Севастополя, здамо кораблі, і я дам наказ про демобілізацію. З війною закінчено.

3-й КОМЕНДОР

А комітет як? Дозволить?..

АДМІРАЛ

Повернемося назад до Севастополя, там комісарів і комітетів нема. Мені доручив передати вам полковник Центральної ради: тільки повернетесь, вас пишно, як героїв зустрінуть, виплатять за два місяці служби і дозволять усім їхати додому.

1-й КОМЕНДОР

Коли тільки спробують комітетчики повернутись разом з нами, ми там спитаємо їх за розстріли у трюмі, за смерть боцмана Кобзи. Припекло Москві, припече і їм.

КОМ. ФЛАГМАНА

Але тут від них можна сподіватися чого завгодно. Почнуть мітингувати і можуть із злості пустить на дно кораблі. Тоді опинитесь усі поза законом, і не побачити вам дітей, батьків своїх ніколи.

1-й КОМЕНДОР

Ми ніяких мітингів не допустимо, а коли й буде він, то для них останній.

2-й КОМЕНДОР

Цієї ночі ми попередили всіх: хто хоче бачити свій рідний край, хто хоче, щоб вільна Україна мала флот, той мусить виконувати тільки ваші накази, адмірале.

АДМІРАЛ

Для мене ваша воля, воля революційних моряків — закон. Входять Стрижень і балтієць

1-й КОМЕНДОР

Вже йдуть агітувати...

СТРИЖЕНЬ

(підійшов до адмірала).

За десять хвилин почнеться мітинг. Делегати кораблів з'їхались усі. Ми хочемо з вами говорити в останній раз і просимо зійти униз, до комітету.

1-й КОМЕНДОР

А чого їм ходити туди, можете сказати нам...

Виходять знизу два кочегари — Фрегат і Палада.
Ключчям витирають голі руки.

СТРИЖЕНЬ

Вам буде сказано на мітингу.

2-й КОМЕНДОР

Ми повернемося назад без мітингів, дорогу знайдемо і без вас.

1-й КОМЕНДОР

Доволі язиком тріпати.

3-й КОМЕНДОР

Чули...

АДМІРАЛ

Ви замість мітингу подумайте на комітеті, чи варто вам при такій ситуації повертатися назад. За годину буде пізно! Я дам наказ без мітингів підняти пари і вийти в море.

БАЛТІЄЦЬ

А може, вам краще, адмірале, до мітингу ще залишити
флагман?

2-й КОМЕНДОР

Ти тут не кричи і законів нам не встановлюй, це тобі не
Балтика, а Чорноморський флот.

1-й КОМЕНДОР

Наш флот!

ФРЕГАТ

(крикнув до комендора).

Ей, ти... ошибка природи, закрий піддувало, а то я тобі
цією нежною рукою закрию так, що кранці лопнуть.

ПАЛАДА

І на всю жизнь кусать не буде чим.

АДМІРАЛ

Я забороняю мітинг. Пропоную виконувати мій наказ.

БАЛТІЄЦЬ

Ми відмінємо ваші накази.

СТРИЖЕНЬ

(до Фрегата).

Одкривай сирену на мітинг.

ФРЕГАТ

Єсть, товаришу Стрижень! Я одкрию сирену так, що аж
на сонці буде чути.

ПАЛАДА

(до комендорів).

А вам советуем спустити катерок, бо чувствує душа моя,
що після мітингу вам доведеться від нас піти на льогком
катері... у порт... (Фрегат вийшов).

АДМІРАЛ

Вас примусять чорноморці слухати мої накази. Скликайте
мітинг. Він буде для вас останній. (Пшов, за ним комендори).

СТРИЖЕНЬ

Зуби показав... сволоч...

ПАЛАДА

Фрегат може вибити, ручаюсь.

Підійшов комітетчик до Стрижня.

КОМІТЕТЧИК

Товаришу Стрижень! Кочегари озброєні всі.

СТРИЖЕНЬ

Оточити бойову рубку. Приготувать гранати.

КОМІТЕТЧИК

Єсть!

Загула сирена. Все більше й більше мчить на палубу
моряків, комітетчики стають коло Стрижня, групи збоку.
Виходять адмірал, офіцери, самостійники - комендори.
Стихла сирена. Велика напружена пауза.

СТРИЖЕНЬ

Товариш флот... одне питання... судьба ескадри... З ким
піде Чорноморський флот? Які останні слова ти впишеш
в свою історію?

1-й КОМЕНДОР

(перебиває).

Судьба ескадри вирішена.

ГОЛОСИ КОМЕНДОРІВ - САМОСТІЙНИКІВ

У адмірала є наказ з центру.

Адмірала!

Наказ!

Читать наказ!

СТРИЖЕНЬ

Наказ прочитаємо потім, а зараз даю слово представникові
центру — балтійцю.

Вийшов наперед балтієць.

БАЛТІЄЦЬ

Чорноморці!

Викрики, — самостійники не дають йому говорити.

Наказ давай!

Адміралу слово!

Боїтесь наказу?

Адмірала першим!

Метнулись комендори вперед, але їм назустріч висту-
пили кочегари.

Назад!

КОЧЕГАРИ

АДМІРАЛ

Моряки! Наказ нашого уряду — негайно повернути ескадру до Севастополя. Я зараз вам його прочитаю і скажу своє слово.

СТРИЖЕНЬ
(перебиває адмірала).

Адмірал! Я слова вам не давав.

АДМІРАЛ

Слово мені дав революційний флот. (Показав рукою на комендорів).

КОЧЕГАРИ

К чорту!
Балтійцю слово!

КОМЕНДОРИ

Адміралу!
Голосуй!

СТРИЖЕНЬ

Спокійно... Спокійно. Я голосую. Хто за те, щоб першим дати слово балтійцю? Лінкор „Свободная Россия“?

Велика пауза. Всі повернулись до представника лінкора.

ПРЕДСТ. ЛІНКора

Єсть. „Свободная Россия“ хоче слухати першим адмірала.

КОМЕНДОРИ

А... а... а...

СТРИЖЕНЬ

Міноносець „Керчь“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. „Керчь“ буде слухать балтійця першим.

СТРИЖЕНЬ

Есмінець „Звонкий“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. „Звонкий“ за слово адмірала.

СТРИЖЕНЬ

Міноносець „Зоркий“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. „Зоркий“ — адміралові слово.

СТРИЖЕНЬ

Есмінець „Хаджи-Бей“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. „Хаджи-Бей“ за слово балтійцю.

СТРИЖЕНЬ

Есмінець „Быстрый“?

ПРЕДСТАВНИК

Єсть. „Быстрый“ за слово адмірала.

СТРИЖЕНЬ

Лінкор „Воля“?

ПРЕДСТАВНИК
(говорить рішуче).

Лінкор „Воля“ буде слухати адмірала.

КОМЕНДОРИ
(крик).

Ура!.. Ура!.. Наша взяла.

АДМІРАЛ

Моряки... братці... діти...

ФРЕГАТ
(до адмірала).

Говори. Говори, старик. Тільки думай... в останній раз... бо слово не горобець — вилетить, і будеш ловити його на дні морському.

ПАЛАДА

І ніхто сочувствовать не буде.

АДМІРАЛ

В останній раз пропоную виконати наказ нашого уряду і повернутися назад до Севастополя. Хто піде проти наказу, хто не виконає ультиматуму, той поставить себе поза законом як супроти Росії, так і Германії. Єдиний вихід ескадрі — повернутися назад...

ЛЕЙТЕНАНТ КОРН

(перебиває).

Есмінець „Керчь“ не піде назад. Це зрада.
Чути шум пропелерів.

БАЛТІЄЦЬ

(крикнув).

Дивіться вгору... (Всі дивляться вгору). На крилах коршунів чорні хрести. (Шум пропелерів дужче, дужче, завмерли всі, дивляться вгору. Грізно проходять по палубі тіні гідропланів). За ними йдуть підводні човни, крейсер „Гебен“, транспорти... Вони заберуть нас, щоб потім з цих гармат розстрілювати революцію. Ультиматум примусив уряд дати такий наказ, але хто з вас наважиться повернутися назад? (Шум пропелерів сильніше. Знову грізно пройшли тіні гідропланів по палубі). Треба топити бойові кораблі і йти на допомогу революції.

КОМЕНДОРИ

Назад!
Додому!
Назад повертатись!

АДМІРАЛ

Струнко! Слухайте наказ. Підняйте пари. Курс вест.

КОМ. ФЛАГМАНА

На місця.

КОМЕНДОРИ

На місця!
На місця!

Вийшов уперед Фрегат.

ФРЕГАТ

(до адмірала).

Чого ж ти стоїш? Ось тобі наш струмент. (Кинув у нього ключчям). Качай сам у кочегарку і піднімай пари.

ПАЛАДА

(до комендорів).

А ви скидайте штани, робіть з них паруси і дуйте один одному, бо в нього (показує на адмірала) кишка тонка підняти пари.

1-й КОМЕНДОР

(вихопив маузер).

А-а... Припекло Москві, припече і вам.

ФРЕГАТ

(вихопив маузер).

Братва!..

Ощерено маузерами, гвинтівками, бомбами стали комітетчики проти озброєних самостійників. Велика пауза. Гудуть гідроплани. Виходить з речами Гайдай. Іде, зігнувши голову, ні на кого не дивиться, покидає корабель. Повільно проходить поміж супротивників.

СТРИЖЕНЬ

Гайдаю... (Став Гайдай, підняв голову, схвилювано обвів очима всіх). В такий момент ідеш на берег... (Велика пауза). Чого ж мовчиш?..

ГАЙДАЙ

Куди іду?.. Хіба я знаю, куди йти?.. Де берег мій?.. Тепер його нема. У порох розлетілось все. Скажіть мені, товариші, куди йти?.. В якій крові втопить страшну провину перед вами?.. В які моря, степи і гори йти, щоб право мав я повернутися до вас?.. Щоб силу мав я одрубати в середині своїй важкий тягар, що душить, смочче серце і розриває мозок?.. Скажіть, товариші, хоч слово... Єдине слово... То буде берег мій, і я пройду до нього... (Велика пауза). Ви мовчите... Я розумію вас... Стоп, Гайдаю... Стоп... (Кинув сумкою об палубу). Нікуди я не піду. Нема доріг мені. Все ясно. Від себе не втечеш нікуди. Не втечеш, Гайдаю... Я прошу вас, товариші, в ім'я минулого, в ім'я боїв минулих, де йшов я гордо з вами під свист шрапнелей, гуркіт бомб... Я чув накази партії тоді і з смерті легко я життя творив майбутніх днів... Я прошу розстрілять мене... Розстріляти тут... Піду я з кораблем на дно, і море змиє мою тяжку провину перед вами... Розстріляйте...

Велика пауза.

СТРИЖЕНЬ

Втікати від себе — так боягузи роблять. Треба силу знайти, щоб відірвати живе від мертвого. (Пауза. Змінює тон Стрижень). Міньоре Гайдай, струнко, міньоре Гайдай! На місце до мінного апарата. Приготувати міну на есмінець „Стремительный“, що перший піде на дно.

ГАЙДАЙ

(довго стоїть, розхвильовано дивиться).

Міну на есмінець „Стремительный“ ... Корабель мій...
Перший на дно ...

БАЛТІЄЦЬ

Міньоре Гайдай, команду раз дають і більше не повторюють.

АДМІРАЛ

Очистить палубу від варварів. Курс вест!

БУХТА

(що стоїть збоку, схвильовано).

„Потемкин“ ?!

ГАЙДАЙ

(швидко глянув на Бухту, на адмірала, закричав).

„Потемкин“ ? Есть, адмірал, очистить палубу.

Блиснув у його руках маузер і вистрелив він у адмірала. Метнулись кочегари, комітетчики на офіцерів-самостійників з криком:

ГОЛОСИ

За борт! За борт драконів!

Подались уперед, відтиснули за башту. Гуркіт пострілів, крик. Потемнення. З потемнення знову стоять моряки, кочегари й комітетчики, представники кораблів.

СТРИЖЕНЬ

Хто ж буде топить кораблі? Хто візьме на себе пустити всю ескадру на дно? (Велика пауза). Хто ж? (Пауза). Есмінець „Звонкий“ ?..

ПРЕДСТАВНИК

Есмінець „Звонкий“ готовий піти на дно ... (схвильовано), але топить кораблів не буде...

БАЛТІЄЦЬ

Так хто ж?..

ПРЕДСТАВНИК

Есмінець „Хаджи-Бей“ сам піде на дно, але топить кораблів не буде.

СТРИЖЕНЬ

„Пылкий“ ?..

ПРЕДСТАВНИК

Есмінець „Пылкий“ піде на дно, але топить ескадри не може ...

СТРИЖЕНЬ

(схвильовано закричав).

Так хто ж зважиться із вас?

ГАЙДАЙ

Міньор Гайдай піде до мінного апарата і виконає наказ комітету. Він пустить на дно есмінець „Стремительный“. (Урочисто зняв з безкозирки стрічку і сховав за фланельку).

ПРЕДСТАВНИК

Есмінець „Керчь“ пустить мінами на дно ескадру і загине сам.

БАЛТІЄЦЬ

Передати по ескадрі. Зняти команди кораблів на берег.

МОРЯК

Есть.

СТРИЖЕНЬ

Лейтенант Корн!

КОРН

Есть.

СТРИЖЕНЬ

На ваш міноносець, Олександр Петровичу, комітет покладає історичне завдання — знищити бойові кораблі. Приготуйтеся.

КОРН

Есть, товаришу Стрижень. Есмінець „Керчь“ готовий збити все, що накаже комітет.

СТРИЖЕНЬ

Піднять на кораблях прапор — умру, але не здаюся.

І покотилось луною.

Есть. На кораблях прапор — умру, але не здаюся ... не здаюся ...

Пішли вгору прапори.

СТРИЖЕНЬ

Навести мінні апарати на кораблі.

КОРН

Єсть мінні апарати.

СТРИЖЕНЬ

По кораблях Чорноморської ескадри, що гинуть за революцію, вогонь!

Загуркотили випали, завмерли всі. Пильно стежать.
Пішли прапори вниз. Схвильовані вигуки моряків.

- Есмінець „Стремительный“.
- Лінкор „Свободная Россия“.
- Міни мчать до нього ...
- Одна ...
- Друга ...
- Третя ...

Чути вибухи.

- Дим ...
- Чорний дим ...
- Есмінець „Стремительный“ пішов на дно.
- Лінкор „Свободная Россия“ ...
- Зривається броня ...

Чути страшний тріск, брязкіт.

- Летять броньові башти ...
- Перевертається лінкор ...

СТРИЖЕНЬ

Прощай, лінкор „Свободная Россия“!

Знову вибухи. Один, другий, третій. І вигуки один за одним, все далі і далі.

- Прощай!..
- Прощай!..
- Прощай!..
- Прощай, товаришу!
- Прощай, есмінець „Пронзительный“!
- Прощай, „Хаджи - Бей“!

Стихло все. Ллється урочиста симфонія смерті кораблів.
Довго стоять, мов висічені з граніту, моряки, дивляться на хвилі, що прийняли бойові кораблі.

СТРИЖЕНЬ

Радист ... Радист ...

РАДИСТ

Єсть радист.

СТРИЖЕНЬ

Зараз дай останню радіограму з останнього корабля Чорноморської ескадри ... Всім ... Всім... Всім ...

РАДИСТ

Єсть. Всім ... Всім ... Всім ...

Пішли прапори сигнальників.

СТРИЖЕНЬ

Есмінець „Керчь“ іде на дно, знищивши судна Чорноморського флоту, які чесно загинули за пролетарську революцію, але не здались Центральній раді і германському імперіалізму. Прощайте, товариші! Чорноморці ідуть на допомогу революції.

РАДИСТ

Єсть. Прощайте, товариші! Чорноморці ідуть на допомогу революції.

БАЛТІЄЦЬ

Приготувать шлюпки, відкриє кінгстони і клінкети.

МОРЯК

Єсть. Відкриє кінгстони і клінкети.

Але в цю хвилину вирвався крик: „Стій!.. Стій!“ То вискочив на середину палуби схвильований старий боцман Бухта.

БОЦМАН БУХТА

(важко підняв свисток і тихо свиснув).

Смирно! У останній раз, щоб чистим отдать корабль морю, котрий гине за революцію ... Товариші, останній аврал. (Знову свиснув, крізь сльози). Палубу скатіть, протерти піском, назад скатіть і... і... пролопатіть. (Пауза). Поміщення мить милом, залезо, медяшки дра... драїть ...

СТРИЖЕНЬ

(схвильовано).

Останній аврал!!!

Тихо, без шуму, беруть моряки швабри, шланги і починають чистити палубу, драйти мідні частини. Тихо полилася пісня:

Вихри враждебные веют над нами,
Черные силы нас грозно гнетут...

Фрегат не витримав, схвильовано нагнув голову, наче хотів схвати її на грудях у Палади.

ПАЛАДА

(до Фрегата тепло).

Держись, Фрегате, держись... Перед тобою планета-старушка давно чекає на наш аврал. (Обняв Фрегат Паладу і помалу пішли по палубі. Іде аврал).

Виходять Стрижень і балтієць, виносять прапори кораблів, що загинули.

БАЛТІЄЦЬ

Прапори кораблів, що загинули, прапори Чорноморської ескадри ми пронесемо, товариші, через фронти в Москву і здамо штабові революції. Комітетчикам взять прапори!

Юнга схвильований дивиться на Фрегата й Паладу здаля.

ЮНГА

Ех, товаришу Ленін, коли проб'ємось в Москву, я тобі розкажу, як погибав останній корабель, як плакав Фрегат, боцман Бухта, як навіть я і то (пауза) чуть не заплакав... Усьо розкажу...

Беруть комітетчики, збоку стоїть схвильований Гайдай. Стрижень взяв останній прапор, повернувся до Гайдая.

СТРИЖЕНЬ

Міньоре Гайдай!

ГАЙДАЙ

Єсть.

СТРИЖЕНЬ

Комітет передає тобі прапор твого корабля, прапор есмінця „Стремительного“. Командире Гайдай, на березі приймеш команду есмінця.

ГАЙДАЙ

(схвильовано).

Єсть, товаришу командир флоту! (Бере прапор). Я пронесу цей прапор крізь вогонь і смерть. Прощай, море! Ми роздуємо на землі такий пожар, що закипиш і ти вогнем червоним. Прощай!

Входить лейтенант Корн. До Стрижня.

КОРН

За п'ять хвилин корабель піде на дно.

СТРИЖЕНЬ

(до моряків).

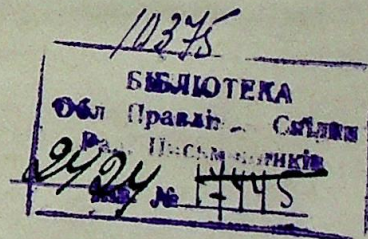
Кораблі Чорноморської ескадри, слухать команду! Піднять по кораблях бойові прапори! Через фронти Центральної ради, Каледіна, в курс штаб Москва! Ескадра, повний хід!

УСІ

Єсть повний.

Підняли бойові прапори і грізно пішли озброєні моряки з корабля через залу. Гайдай пише на бойовій рубці: „Прощай, товаришу!“ Пішов у залу. Останнім з кулеметом на плечах доганяє моряків старий боцман Бухта.

Завіса.

Редактор Н. Потапчик
Художник Б. Фридкин
Техкерівник С. Білокінь
Коректор В. Вороніна

Друкарня ім. М. В. Фрунзе, Харків, вулиця Фрунзе, 6.
Уповноваж. Головліту № 5470 Зам. 521. Тир. 7000.
5⁹/₄ друк. арк.

Видання № 608. Пап. ф. 72×110—63 кг. 2⁷/₈ пап. арк.
В 1 пап. арк. 72.98⁰ літ. Здано в роботу 13-VIII-36 р.
Підписано до друку 25-XII-36 р.

20

ХАРКІВСЬКИЙ
літературний музей
Вст. № 444 III. № КБ 1199

ВСТ. 4174
КБ-1794